

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VRAŽDA NOVOROZENÉHO DÍTĚTĚ MATKOU

2015

Monika Bínová

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Vražda novorozeného dítěte matkou zpracovala samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly řádně citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury“.

Monika Bínová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Škvainovi, nejen za jeho cenné rady, ale primárně za zajímavé názory, které mě přiměly zamýšlet se nad problematikou, jenž se následně stala tématem mé diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
1. Úvod	7
2. Historie právní úpravy	9
2.1. Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích	10
2.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	11
2.3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	12
2.4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	12
3. Právní ochrana lidského života	14
3.1. Ochrana lidského života v Listině základních práv a svobod.....	14
3.2. Ochrana lidského života mezinárodními smlouvami	15
3.3. Trestněprávní ochrana lidského života	16
3.3.1. Počátek trestněprávní ochrany lidského života	16
3.3.1.1. Porod z lékařského hlediska	17
3.3.1.2. Trestněprávní výklad počátku porodu	20
3.3.1.2.1. Porod od třetí doby porodní	20
3.3.1.2.2. Porod od druhé doby porodní	21
3.3.1.2.3. Porod od první doby porodní	22
3.3.2. Konec trestněprávní ochrany lidského života	26
3.4. Shrnutí.....	27
4. Pojednání o skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	29
4.1. Obecně ke skutkovým podstatám	29
4.2. Skutková podstata vraždy novorozeného dítěte matkou	32
4.2.1. Subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	32
4.2.1.1. Zavinění.....	32
4.2.1.2. Rozrušení způsobené porodem.....	33
4.2.1.2.1. Fyziologické procesy jako příčina rozrušení způsobeného porodem	34
4.2.1.2.2. Psychické procesy prohlubující rozrušení rodičky	35
4.2.1.2.3. Vliv chování matky před porodem na právní posouzení výjimečného rozrušení rodičky.....	36
4.2.1.3. Motivace	38
4.2.2. Objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou.....	41

4.2.3. Objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	45
4.2.3.1. Vražedné jednání	45
4.2.3.1.1. Udušení	46
4.2.3.1.2. Tupé násilí	47
4.2.3.1.3. Řezné a bodné rány	47
4.2.3.1.4. Popálení	48
4.2.3.1.5. Usmrcení dítěte v těle matky	48
4.2.3.1.6. Neposkytnutí poporodního ošetření novorozenci	49
4.2.3.1.7. Ponechání dítěte ležet na místě	49
4.2.3.2. Následek	50
4.2.3.3. Čas jako fakultativní znak objektivní stránky	50
4.2.4. Subjekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	51
4.3 Shrnutí	52
5. Dokazování	55
5.1. Dokazování prováděné ohledně subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	55
5.2. Dokazování prováděné ohledně objektu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	57
5.3. Dokazování prováděné ohledně objektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	60
5.4. Dokazování prováděné ohledně subjektu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	62
6. Ukládání trestů	63
7. Statistiky	67
7. 1. Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014	68
8. Závěr	74
9. Resumé	77
10. Seznam použitých zdrojů	79

Seznam zkratk

Listina	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
TČ	trestný čin
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
VNDM	vražda novorozeného dítěte matkou
ZZSPP	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o poskytování zdravotních služeb)

1. Úvod

Mateřské pouto představuje jednu z nesilnějších citových vazeb. Je tedy absolutně nepochopitelné, když je tento silný cit přerušen ze strany matky tak tragickým způsobem, jakým je úmyslné usmrcení vlastního novorozeného dítěte. Především v dnešní době existují možnosti, kterými lze lehce řešit situace, kdy matka své dítě z jakéhokoli důvodu nechce, či nemůže vychovávat, ať už jimi jsou babyboxy nebo adopce. Bohužel ani těmito způsoby a jejich snadnou proveditelností nelze absolutně vyloučit situace, kdy se žena rozhodně sprovodit své dítě ze světa. Je tedy dobře, že i na ně zákonodárce pamatoval a neonaticidě věnoval dvě ustanovení trestního zákoníku. Jedno z nich upravuje vraždu vykonanou na dítěti mladším patnácti let, za kterou pachatelé nalezí velmi přísný postih.

Co by ovšem pro mnohé mohlo být nepochopitelné, je druhé ustanovení, které více než život novorozeněte pravděpodobně chrání matku (pachatelku vraždy novorozence) před přísným trestem. Tím je právě § 142 trestního zákoníku nazvaný vražda novorozeného dítěte matkou (dále také „VNDM“). Domnívám se, že širokou laickou veřejnost může značně pobouřit fakt, že v některých případech lze za toto jednání uložit mnohem mírnější trest, než který nalezí jiným pachatelům vražd vykonaných na komkoli jiném.

Při zkoumání daného problému z různých úhlů pohledu však lze snadno dospět k závěru, že se opravdu mohou vyskytnout okolnosti hodné zvláštního zřetele, které tento zoufalý čin matky částečně „omluví“. Pokud by zde matka byla trestána stejně jako jakýkoli jiný pachatel vraždy, ať už bylo jeho obětí dítě či dospělý, jednalo by se o sankci velmi nespravedlivou a nepřiměřenou. Je tedy nepochybně správné, že také tyto situace trestní zákoník upravuje.

Při hledání významu termínů, které zákonodárce užil v předmětném ustanovení, jsem však narazila na problém, kterým je nejednoznačnost a diskutabilnost. Kupříkladu pojem *rozrušení způsobené porodem* je velmi vágní a i soudní znalci jej obtížně spojují s reálným obrazem. *Doba při porodu* zas vyvolává četné diskuse mezi odborníky, kdy každý interpretuje tento pojem rozličně. Při určení toho, kdo je *novorozenec*, také mezi autoritami nedochází k názorové shodě.

A právě fakt, že tato strohá skutková podstata v sobě obsahuje tolik diskutabilních pojmů, mě přivedl k myšlence, pojednat o vraždě novorozence matkou ve své diplomové práci.

Hned v začátku mé práce bych ráda poskytla stručný přehled historického vývoje této skutkové podstaty. Následně se pokusím pojednat o právní ochraně lidského života, přičemž svou pozornost hodlám soustředit především na jeho ochranu trestním právem. V tomto bodě bych chtěla nejen poukázat na velmi zajímavé názorové střety odborníků v oblasti trestního práva, které úzce souvisí s počátkem lidského života, ale současně se budu snažit vyargumentovat mně nejbližší pojetí.

Dále přistoupím k podrobnější analýze znaků této skutkové podstaty. V této části práce si především kladu za cíl odpovědět na následující otázky, které člověku vyvstanou na mysli v souvislosti s neonaticidou: Co může vést matku k vraždě novorozence? V jakém psychickém rozpoložení se žena musí ocitnout, aby potlačila přirozený mateřský pud a usmrtila své právě narozené dítě? Jak v reálu vypadá takové neobvyklé rozrušení, které rodiče může porod přivodit? Jakým způsobem matky vraždí svá právě narozená miminka?

Mé pozornosti pak neuniknou ani sankce, které stihnou matku za spáchání tohoto trestného činu. Problematice dokazování a statistikám jsme se rozhodla věnovat další samostatné kapitoly.

Vzhledem k tomu, že jsem měla možnost prostudovat trestní spis týkající se usmrcení novorozence a tímto způsobem zjistit, jak obtížné je prokázat spáchání trestného činu vraždy novorozence matkou, budu se touto kauzou podrobně zabývat v závěrečné pasáži diplomové práce. Ráda bych na tomto případu znázornila, co vše zkoumají orgány činné v trestním řízení při podezření ze spáchání trestného činu VNDM a jakým stylem mohou soudy v této souvislosti uvažovat.

2. Historie právní úpravy

Vraždy novorozenců jejich matkami provází lidstvo již od počátku známých dějin. Postih těchto činů je odrazem vývoje konkrétní společnosti. Například ve starověké Spartě platilo právo rodičů nad životem svých dětí a usmrcení dítěte, které trpělo vrozenými vadami, bylo pro rodiče beztrestné.¹ Ovšem existovaly i starověké kultury, které zaujímaly odlišný přístup. Tichý zmiňuje tabulku A tzv. Středoasyrských zákonů, která stanovila trest probodnutím na kůl pro ženu, která si sama způsobila potrat.² Beztrestné bylo i usmrcení novorozence v historickém Japonsku, pouze však za předpokladu, že dítě nevydalo ani hlásku. Právní osobnost dítěti byla totiž přiznána až po prvním křiku.³

V raném středověku na evropském kontinentu nedocházelo k veřejnému stíhání vražd novorozenců, stejně jako tomu bylo u klasických vražd a zabití. Pro tehdejší společnost totiž pozemský život neměl valný význam. S nárůstem vlivu církve na hlavy států se na lidský život začalo pohlížet mnohem významněji. Z neonaticidy a infanticidy se postupem času stal jeden z nejtěžších zločinů, který byl sankcionován trestem smrti.⁴

Počátkem 13. století se při řešení zločinů, jakými byly například vraždy, začal objevovat institut „mediace“. Tento nástroj dával pachateli možnost vykoupit se ze svého těžkého zločinu a nebýt popraven. Vrah obvykle platil pohřeb a výživné dětem oběti. Současně rodině vyplatil tzv. hlavní (finanční obnos jako náhradu za hlavu zavražděného). Nakonec byla mezi pachatelem a poškozenými (pozůstalými) uzavřena smlouva o hlavu, kde protiplnění poškozeného představovalo závazek nesnažit se dále o pomstu.⁵

V českých zemích nebylo možné uzavření takovéto dohody ve dvou případech. Tím prvním je vražda mezi manželi a tím druhým vražda novorozence matkou.

¹ UZEL, Radim; Porod a začátek života. Trestní právo. 1999, č. 4, str. 14

² TICHÝ, Lukáš; Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo. 2006, č. 7-8, str. 20

³ UZEL, Radim; Porod a začátek života. Trestní právo. 1999, č. 4, str. 14

⁴ TICHÝ, Lukáš; Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo. 2006, č. 7-8, str. 20

⁵ HOLÁ, Lenka; Mediace v teorii a praxi. Grada Publishing, a.s., 2011, str. 14; dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=rAzZRFYgwBsC&pg=PA14&lpg=PA14&dq=smlouva+o+hlavu+sm%C3%AD%C5%99en%C3%AD+ve+st%C5%99edov%C4%9Bku&source=bl&ots=seJzPB MVxD&sig=RSO2GPpLNMWYyEYfGWjqIQnc6qVg&hl=cs&sa=X&ei=p8FVer7NoLkUaHrgdE&ved=0CFEQ6AEwCO#v=onepage&q=smlouva%20o%20hlavu%20sm%C3%AD%C5%99en%C3%AD%20ve%20st%C5%99edov%C4%9Bku&f=false>

Konkrétně matkám pak hrozil trest zahrabání za živa i s mrtvým tělem dítěte. Toto platilo zhruba do poloviny 17. století.⁶

V dalších dekádách se na českém území za infanticidu nepřestávaly udělovat velmi přísné tresty. Až období vlády Marie Terezie s sebou přineslo úvahy o méně přísném a pokrokovějším trestání tohoto zločinu. Tichý pak zmiňuje první užití privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou tak, jak ji zhruba známe dnes, v trestním zákonu z roku 1803 jakožto odraz vývoje trestního práva, jehož kořeny sahají právě do období, kdy vládla Marie Terezie.⁷

V této kapitole bych se však chtěla soustředit především na právní úpravu tohoto trestného činu obsaženou v trestněprávních kodexech od roku 1852.

2.1. Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

Jak jsem již uvedla výše, už trestní zákon z roku 1803 obsahoval podobné ustanovení o neonaticidě, jako trestní zákoník z roku 1852, které zní: *„Matce, kteráž dítě své při porodu usmrtí, anebo úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné zahynouti mu dá, uložen budiž, byla-li vražda vykonána na dítěti manželském, těžký žalář až do smrti. Pakli bylo dítě nemanželské, tresce se to, bylo-li usmrceno, těžkým žalářem od desíti až do dvacíti let, zahynulo-li ale dítě opominutím pomoci potřebné, od pěti až do desíti let.“*⁸

Je nutné povšimnout si, jak říšský zákoník vymezil dobu možného spáchání tohoto činu. Výklad slov „při porodu“ by v užším slova smyslu znamenal, že sem budou spadat pouze případy vražd dětí do ukončení porodu. Prvorepubliková judikatura však pod takto vymezený časový úsek zahrnula také poporodní období až do okamžiku, kdy dojde ke zklidnění rodičky, jež byla porodem rozrušena. Nebylo vyloučeno ani několikadenní trvání tohoto období.⁹

⁶ TICHÝ, Lukáš; Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo. 2006, č. 7-8 str. 20

⁷ TICHÝ, Lukáš; Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo. 2006, č. 7-8, str. 20

⁸ § 139 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích; In: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011, ISBN 978-80-7418-131-3

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34

Z výše uvedeného zákonného ustanovení plyne, že trestněprávní ochranu požívalo dítě již od počátku porodu (do začátku porodu by se jednalo o vyhnání plodu). Děti jsou zde však rozlišovány na manželské a nemanželské. V případě usmrcení manželského novorozence rodičku stihl přísnější trest v podobě těžkého doživotního žaláře, přičemž se nerozlišuje, jestli smrt dítěte nastala v důsledku matčina aktivního jednání, či opomenutí poskytnout mu poporodní ošetření. Vražda nemanželských novorozenců byla sankcionována žalářem v době trvání deseti až dvaceti let. Nejmírnějším trestem byla stížena matka, která své nemanželské dítě usmrtila tak, že mu úmyslně neposkytla potřebnou poporodní péči. Sankce v těchto případech byla vymezena žalářem v rozmezí jeho trvání mezi pěti až deseti lety.

Dále je také očividné, že matka může tento zločin spáchat jak konáním, tak opomenutím. Výslovně se zde uvádí, že v případě opomenutí poskytnout dítěti potřebnou poporodní péči je nutné, aby tak matka neučinila úmyslně. Ovšem na otázku, jestli u aktivně spáchaných vražd postačí nedbalost, či je nutná úmyslná forma zavinění, musíme hledat odpověď v § 134, který upravuje vraždy obecně a kde je úmysl vyžadován výslovně.

Z textu zákona také jednoznačně vyplývá, že privilegovanost může svědčit pouze matce. Pachatelé rozdílní od rodičky by za takovéto jednání byly sankcionovány podle § 138- trestem smrti.

2.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Kodex z počátku 50. let formuloval skutkovou podstatu vraždy novorozeného dítěte matkou téměř shodně jako pozdější trestní zákon a velmi podobně jako trestní zákoník z roku 2009. Zákonná definice tohoto trestného činu zněla: „*Matka, která v rozrušení způsobené porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na pět až deset let.*“¹⁰

Tato úprava oproti té předchozí postrádá rozlišení dětí na manželské a nemanželské a s tím související jinou výši sankce. Současně zde také nenalezneme zmínku o způsobu spáchání tohoto trestného činu (aktivní či pasivní vražedné jednání matky).

¹⁰ § 217 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona; In: SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7418-131-3

Každopádně jak v případě usmrcení dítěte konáním, tak i opomenutím poskytnout mu po porodu pomoc, je výslovně vyžadována úmyslná forma zavinění.

Říšský trestní zákon z roku 1852 posloužil jako inspirace při stanovení výše trestu odnětí svobody. Jeho rozsah je zde shodný jako délka trestu odnětí svobody (těžký žalář) v předchozí úpravě, který bylo možno uložit matce za usmrcení nemanželského dítěte následkem neposkytnutí poporodní péče, jehož doba byla stanovena v rozmezí pěti až deseti let.

2.3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

U tohoto právního předpisu se setkáváme s totožným zněním předmětného ustanovení. Jediným rozdílem je pak výše trestu odnětí svobody. Ten bylo možné uložit matce v době trvání od tří až do osmi let.¹¹

Za zmínku jistě stojí systematika trestního zákona. Trestný čin vraždy novorozence matkou (jako i všechny trestné činy proti životu a zdraví) byl v tomto zákoně zařazen, stejně jak tomu bylo v předpisu z roku 1950, až v hlavě sedmé zvláštní části. V těchto dobách se totiž životu jednotlivce nepřikládala nijak zvláštní důležitost. Pro zákonodárce totiž byla prioritní ochrana státu. Dokladem toho je umístění trestných činů proti republice hned v hlavě první zvláštní části trestního zákona.¹²

2.4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Po revoluci v roce 1989 bylo třeba změnit systém trestního práva, neboť za socialismu bylo právě trestní právo zneužíváno patrně nejvíce a trestněprávní předpisy z té doby neodpovídaly principům demokratické společnosti. Učinit takto významný krok nebylo možné najednou. Proto trestní zákon prošel desítkami novelizací až do přijetí nového trestního kodexu z roku 2009. Jedním z jeho hlavních cílů byla ochrana občanských práv a svobod garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod. Do popředí se nyní dostaly i formálně zájmy

¹¹ § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona; In: 16. SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7418-131-3

¹² Viz § 78 a násl. zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona a § 91 a násl. zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona; In: 16. SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7418-131-3

jednotlivců. Nově jsou trestné činy proti životu a zdraví uvedeny hned v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku.¹³

Byť tento kodex představuje velkou změnu v porovnání s trestním zákonem z roku 1961, v mnoha případech byla zachována určitá kontinuita. Jedním z těchto případů je i tradiční privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, která byla z předešlého předpisu v téměř shodném znění převzata. V důvodové zprávě k nejnovějšímu trestněprávnímu kodexu se pouze uvádí, že se toto ustanovení v praxi osvědčilo a z tohoto důvodu bylo převzato.¹⁴ Jediný rozdíl spočívá v nahrazení spojení „hned po porodu“ slovy „bezprostředně po něm“.

Domnívám se, že nahrazením slova hned slovem bezprostředně, chtěl zákonodárce vyjádřit poněkud delší časový okamžik. Alespoň tedy u mě vyvolává slovo hned představu něčeho okamžitého, co nastane v jeden moment po rozhodné skutečnosti. Kdežto slovem bezprostředně chápu určitý úsek navazující na rozhodnou událost. Troufám si však tvrdit, že tato změna pro praxi nepředstavuje nikterak zásadnější význam.

Na nejnovější právní úpravu však nahlížím značně kriticky. Dle mého názoru je příliš stručná a obsahuje řadu nejednoznačných pojmů, které nejsou schopné vyvolat jednoznačný obraz reality. Tím však nemyslím, že by mělo dojít k její přílišné konkretizaci. Ale nebylo by jistě od věci, aby zákonodárce definitivně rozhodl spory vedené několik let ohledně výkladu jednotlivých pojmů (novorozené dítě, počátek porodu, rozrušení způsobené porodem). Co konkrétně míním těmito spornými momenty, se budu snažit vylicít v následujících pasážích mé práce.

¹³ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011, str. 11-12. ISBN 978-80-7418-131-3

¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku [online]; dostupné z: http://svobodas.cz/data/zakony/trestni_zakonik_a_duvodova_zprava.pdf [citováno dne 15.1.2014]

3. Právní ochrana lidského života

Právo na život je jedním z nejzásadnějších základních práv člověka, která jsou garantována předpisy nejvyšší právní síly. Takto významná hodnota vyžaduje maximální ochranu. V České republice je především chráněno Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“), mezinárodními smlouvami a prostřednictvím samotného trestního zákoníku. Otázkou však zůstává, co konkrétně uvedené dokumenty chrání. Co se vlastně rozumí pojmem lidský život? Ke kterému okamžiku se připisuje počátek této ochrany? Podle některých teorií se za vznik života považuje už splnutí spermie s vajíčkem. Jiní jsou zase přesvědčeni o tom, že o lidském životě lze hovořit až od okamžiku uhnízdění oplodněného vajíčka v děloze. Další skupina lidí pak zastává názor, že lidský život vzniká zrozením dítěte od okamžiku jeho prvního nádechu. V následujících pasážích mé práce hodlám představit další diskutabilní stanoviska, přičemž svou pozornost blíže zaměřím k ochraně života z trestněprávního hlediska.

3.1. Ochrana lidského života v Listině základních práv a svobod

Listina v článku 6 stanoví, že každý má právo na život. Současně se zde konstatuje, že lidský život je hoden ochrany již před narozením. Klíma ve svém komentáři vyložil smysl tohoto ustanovení následovně. Lidský život podle článku 6 začíná narozením. V jakém konkrétním okamžiku k narození dojde (přestřihnutí pupeční šňůry, nebo první nádech atd.) se však v komentáři neuvádí. Klíma pouze konstatuje, že určení počátku života náleží vědě lékařské. Právo má lékařské závěry pouze respektovat.¹⁵

Druhá věta článku 6 Listiny, která říká, že život je hoden ochrany již před narozením, pak podle komentáře není žádnou normou, nýbrž vyjádřením přání zákonodárce, aby tomu skutečně tak bylo. Neznamená to ovšem, že by na základě této věty byla plodu přiznána právní subjektivita. Ten sice požívá právní ochrany skrze tělo matky ve smyslu čl. 32 odst. 2 Listiny, ale není chráněn sám o sobě jako člověk.¹⁶

¹⁵ KLÍMA, Karel a kol.; Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 635. ISBN 80-8689-8-44-X

¹⁶ KLÍMA, Karel a kol.; Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 636. ISBN 80-8689-8-44-X

Bylo by velmi komplikované, kdybychom větu „Lidský život je hoden ochrany již před narozením.“ vykládaly doslovně a tento výklad pak také aplikovali v praxi. V reálu by to znamenalo, že je v rozporu s tímto ustanovením provádět interrupce, že je dokonce nelegální užívání antikoncepce, neboť ta brání lidskému životu jen vzniknout. Plod v těle matky by byl subjektem práva, mohl by být účastníkem dědického řízení. Pokud by pak došlo k jeho případnému odumření, muselo by probíhat další dědické řízení. Matky v průběhu těhotenství by měly nárok na různé příspěvky na dítě, rodičovský příspěvek apod. Takto striktní pojetí by absolutně změnilo fungování tradičního českého práva.¹⁷

To ovšem neznamená, že by se k předmětné větě mělo přihlížet výlučně jako k obyčejnému přání. Je více než dobře, že tomuto „přání“ byl určitý normativní význam přiznán. To se projevilo především v trestním zákoníku, který upravuje soubor trestných činů proti těhotenství ženy. Tímto způsobem bylo přání zákonodárce relativně uspokojivě splněno a plod, potažmo lidský život ve svých počátcích, je tak chráněn prostřednictvím těla matky.

3.2. Ochrana lidského života mezinárodními smlouvami

Nesmím opomenout alespoň ve zkratce zmínit, že důležitost ochrany lidského života a garance práva na život je obsažena například i v čl. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.¹⁸ Zde jsou okolnosti ochrany ještě méně specifikovány než v české Listině.

Podobně obecná formulace je užitá i v Úmluvě o právech dítěte, ve které smluvní státy uznávají právo dítěte na život a současně se zavazují zabezpečit zachování jeho života v co nejvyšší míře.¹⁹

¹⁷ HÁJEK, Michal; Několik poznámek k případu VO proti Francii. Časopis pro právní vědu. 2010, č. 2, str. 194

¹⁸ Čl. 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod ve znění Protokolů č. 11 a 14, v ČR vyhlášené jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb. [online]; dostupné z http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf [citováno dne 20. 2. 2015]

¹⁹ Čl. 6 Úmluvy o právech dítěte v ČR VYHLÁŠENÉ JAKO SDĚLENÍ Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.[online]; dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf> [citováno dne 20. 2. 2015]

3.3. Trestněprávní ochrana lidského života

3.3.1. Počátek trestněprávní ochrany lidského života

Oproti vágně vymezené ústavně právní ochraně lidského života poskytuje trestní právo ochranu člověku v přesněji určené časové rovině. K tomu, aby byl časový úsek, v němž je lidská bytost chráněna trestním právem, přesně vymezen, je nezbytné definovat jeho hraniční body. Při úvahách o určení nejzazšího počátečního momentu, od kterého lidská bytost požívá trestněprávní ochrany, je nutné zkoumat právní úpravu obsaženou v § 142 trestního zákoníku (vražda novorozeného dítěte matkou), která jednoznačně vymezuje možnost spáchat tento čin už při porodu nebo bezprostředně po něm. Mezi všemi skutkovými podstatami trestných činů, které chrání lidský život před poškozením, pak nenalezneme jinou zmínku o prvním momentu, od kterého je život člověka sám o sobě chráněn trestním právem.

V českém trestním právu jsem se nesešla s žádným odborným názorem, podle kterého by požíval ochranu plod ještě před počátkem porodu, nikoli pouze prostřednictvím těla matky. Ve světovém měřítku se však i takovýmto pojetím můžeme setkat. Pro příklad mohu uvést velmi kontroverzní precedent, vydaný texaským odvolacím soudem v případě Lawrence v. State of Texas z roku 2006, který pojetí trestněprávní ochrany života dítěte ještě před narozením posunul dle mého názoru až do extrému.

Terence Lawrence usmrtil svou těhotnou přítelkyni, která byla pouhé dva měsíce těhotná, o čemž pachatel věděl. Texaský odvolací soud ho shledal vinným nejen z vraždy jeho přítelkyně, ale také z vraždy ještě nenarozeného dítěte. Tento precedent chrání lidský život v jeho nejranějším stadiu a to pouze před úmyslnou vraždou třetí osobou a za předpokladu, že pachatel o těhotenství ví. Není tedy přesně stanoveno, od kterého vývojového stupně je plod chráněn. Stěžejní je fakt, že těhotenství bylo zjištěno a pachatel o něm ví. V předmětném rozhodnutí bylo současně konstatováno, že jím není nikterak dotčeno právo žen na interrupci.²⁰

V českém právním prostředí tato problematika jako celek vyvolala již v minulosti a dodnes stále vyvolává četné diskuse, ale snad většina elit působících v oboru trestního práva se shodne na faktu, že lidský život trestní právo chrání již od

²⁰ Dostupné z: <http://caselaw.findlaw.com/tx-court-of-appeals/1050305.html> [citováno dne 10. 1. 2015]

počátku porodu v souladu s dikcí uvedeného ustanovení.²¹ Ale právě při snaze determinovat počáteční hranici, tedy okamžik počátku porodu, dochází ke střetu různých názorů.

V další části mé práce přiblížím tyto názorové střety a k objasnění pojmu porod, jež byl v, pro tyto účely klíčovém, § 142 trestního zákoníku uveden, použiji poznatky medicíny. V této souvislosti si tedy dovolím nesouhlasit s názorem Dolenského, který při řešení trestněprávních otázek nepřikládá váhu jiným vědním oborům než právě trestnímu právu.²²

3.3.1.1. Porod z lékařského hlediska

Hned zpočátku této kapitoly věnující se porodu je třeba upozornit na chybu, které se Dolenský dopustil ve svém článku, jež nazval „Momentum partus“, tedy okamžik porodu. Z pohledu medicíny se jedná nikoli o okamžik, ale o „.....*děj, kdy obvykle zralý a donošený plod opouští mateřský organismus a prochází porodními cestami na svět*“.²³ Jak při své úvaze uvádí Císařová, autor měl pravděpodobně na mysli okamžik zrození.²⁴

➤ Porod versus potrat

Ještě než přistoupím k otázkám týkajícím se průběhu samotného porodu, považuji za vhodné rozlišit pojmy porod a potrat, neboť tyto dva termíny od sebe dělí mnohokrát velmi tenká hranice. V souvislosti s pokrokem medicíny, kdy je možné udržet při životě dítě narozené v relativně brzkém stadiu těhotenství, by mohlo dojít k záměně těchto pojmů, a tím pádem předčasný porod definovat jako potrat, což by vedlo k rozličnému právnímu posouzení věci v případě spáchání trestného činu směřovaného proti životu dítěte.

Odrazem lékařského progresu je i vývoj právní úpravy vztahující se k dané věci. Ze zdravotnických předpisů dříve řešila tento problém vyhláška č.11/1988 Sb., jež v § 4 definovala potrat jako ukončení těhotenství ženy, při němž plod buďto

²¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 534. ISBN 978-80-87576-64-9; NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 27. ISBN 978-80-7357-509-0; 13; KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 12. ISBN 978-80-7400-047-8

²² Dolenský Momentum partus Trestní právo 3/98 str. 7

²³ Kobíková, J., et al. Základy gynekologie a porodnictví. 1. vydání. Praha : Galén, 2005, str. 246

²⁴ Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“, Trestní právo, 5/98, str. 19

neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1000 g (v případě, že hmotnost nelze zjistit, se potratem míní ukončení těhotenství kratší než 28 týdnů), nebo plod projevuje alespoň jednu ze známek života, má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu. Oproti tomu porod definovala tato vyhláška jako proces, jehož výsledkem je vypuzení nebo vynětí dítěte, jestliže projevuje známky života a jeho porodní hmotnost je vyšší než 500 g nebo nižší než 500g, za podmínky, že přežije 24 hodin po porodu.

V souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále také „ZZSPP“)²⁵, který nabyl účinnosti v roce 2012, však došlo ke zrušení této vyhlášky a samotný zákon o zdravotních službách již vymezuje pouze pojem potrat, a to jako vypuzení nebo vyjmutí takového plodu z těla matčina, který neprojevuje ani jednu ze známek života a současně je jeho porodní hmotnost nižší než 500 g. Pokud ji nelze zjistit, tak se na potraty nahlíží jako na ukončení těch těhotenství vyjmutím nebo vypuzením plodu, která trvala méně než 22 týdnů.²⁶ Zákonnou definici pojmu porod předmětný právní předpis postrádá, nicméně ji lze z výše parafrázovaného ustanovení odvodit za užití instrukční příručky WHO pro statistickou klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů²⁷ jako vybavení či vypuzení dítěte z těla matčina bez ohledu na délku těhotenství, pokud dítě projevuje alespoň jednu ze známek života (dech, srdeční činnost, pulzace pupečníku, nesporný pohyb kosterního svalstva)²⁸. Stejně tak porodem budeme rozumět i situaci, kdy dojde k vypuzení nebo extrakci mrtvého novorozence, jehož porodní váha je vyšší než 500 g a nelze-li váhu zjistit, tak živě či mrtvě narozený jedinec po dokončeném 22. týdnu těhotenství. V případech, kdy nemůžeme určit ani délku těhotenství, Světová zdravotnická organizace doporučuje přihlídnout k délce jedince, a za mrtvě narozené dítě (nikoli plod) považovat jedince dlouhého minimálně 25 cm.²⁹

²⁵ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

²⁶ § 82 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

²⁷ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů- Instrukční příručka. 10. revize, aktualizovaná verze k 1. 1. 2013, str. 174; v ČR zavedena formou sdělení ČSÚ 426/2012 Sb., o aktualizaci Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10) [online]; dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013> [citováno dne 12. 1. 2015]

²⁸ KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014, str. 11. ISBN 879-80-7345-416-6

²⁹ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů- Instrukční příručka. 10. revize, aktualizovaná verze k 1. 1. 2013, str. 176; v ČR zavedena formou sdělení ČSÚ 426/2012 Sb., o aktualizaci Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených

➤ Fyziologický porod

Vzhledem k nedostačujícímu vymezení procesu porodu právní vědou považují za nezbytné zohlednit lékařské poznatky a inspirovat se jimi při právní úvaze na toto téma. Medicína celkem jasně rozděluje porod (latinsky partus) do třech etap. Ta první je nazývána první dobou porodní- dobou otevírací. První fáze porodu je z časového hlediska nejdelší a pro rodičku pravděpodobně nejnáročnější. Její počátek se váže k nástupu pravidelných děložních kontrakcí (porodních bolestí), které rozvíjejí děložní hrdlo. Trvání první doby porodní je individuální, přičemž průměrná délka tohoto stadia bývá časové rozmezí deseti až dvanácti hodin. V době otevírací dochází k rozvíjení porodních cest a jejich přípravě na průchod dítěte. Na děložním hrdle nastanou změny, které vedou k vyhlazení čípku, plnému rozvinutí děložního hrdla a končí kompletním zánikem branky, čímž se spojí dutina děložní a pochva v jednu trubici.³⁰

Poté nastupuje druhá doba porodní neboli vypuzovací, což je období od plného otevření porodních cest, které končí vypuzením dítěte z těla matky. Tento proces je doprovázen nejintenzivnějšími děložními kontrakcemi. V její první fázi sestupuje hlavička dítěte (popřípadě vedoucí část dítěte) na hráz. Vlivem kontrakcí prochází dítě přes dolní segment děložní, zašlou brankou, pochvou a pánevním dnem směrem k poševnímu východu. Následně dochází k rozpínání hráze a konečným stadiem druhé doby porodní se rozumí prořezávání hlavičky (vedoucí části dítěte) přes hráz. Z uvedeného tedy vyplývá, že se první dvě fáze druhé doby porodní odehrávají ještě v těle matky. V průměru se celý tento děj trvá pět až dvacet minut.³¹

Třetí dobou porodní (dobou k lůžku) se míní závěrečná fáze porodu trvající pět až deset minut, kdy dochází k porození lůžka (placenty). Až k tomuto okamžiku se váže konec porodu. Obdobím poporodním je pak označována doba dvou hodin po porodu, kdy ještě není ukončena retrakce děložní. V průběhu celého standardního nekomplikovaného fyziologického porodu nedojde ke krevním ztrátám větším než 300 ml.³²

zdravotních problémů (MKN-10) [online]; dostupné z: <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013> [citováno dne 12. 1. 2015]

³⁰ ZWINGER, Antonín et al.; Porodnictví. Praha: Galén, 2004, str. 132. ISBN 80-7262-257-9

³¹ Čech, E., Hájek, Z., Maršál, K., Srp, B., Porodnictví. 2., přepracované a doplněné vydání., Grada Publishing. 2006 str. 132-135

³² Čech, E., Hájek, Z., Maršál, K., Srp, B., Porodnictví. 2., přepracované a doplněné vydání., Grada Publishing. 2006, str.136

➤ **Operativní vybavení dítěte (např. císařský řez)**

Výše popsany proces se vztahuje pouze k fyziologickým porodům. Samozřejmě je nutné mít na paměti dnes hojně využívané chirurgické vybavení dítěte- císařský řez, kdy je plod extrahován z dělohy břišní cestou. Za počátek tohoto typu porodu pak lze nepochybně považovat první chirurgický úkon (tedy vedení prvního řezu).

3.3.1.2. Trestněprávní výklad počátku porodu

Již výše jsem poukázala na skutečnost, že odborníci z trestněprávní oblasti nezaujímají při definování počátku porodu tak jednoznačně shodné stanovisko, jak je tomu na poli medicíny.

3.3.1.2.1. Porod od třetí doby porodní

Kupříkladu profesorka Císařová se domnívá, že §142 trestního zákoníku chrání lidský život až od okamžiku narození, tedy od třetí doby porodní. Slova „při porodu“ obsažená v této skutkové podstatě vykládá ve spojení s dalším důležitým termínem užitým v tomto paragrafu, kterým je „novorozené dítě“. Ve svém článku v časopisu Trestní právo popisuje úmysl zákonodárce chránit novorozence až od třetí doby porodní, tedy od okamžiku, kdy dítě již přišlo na svět a oddělilo se od těla matčina. Vzhledem k tomu, že v této fázi ještě probíhá vylučování lůžka, blan a zbytku pupečníku, lze stále ještě hovořit o porodu. Svůj názor odůvodňuje tím, že první moment v průběhu porodu, kdy lze dítě nazvat novorozencem, je až po jeho úplném vypuzení z těla matky a jeho oddělení.³³

Její tvrzení však vyvrací i komentář k trestnímu zákoníku, který uvádí, že k tomu, abychom na dítě nahlíželi jako na novorozence (a ne jako na plod) není jeho oddělení od matky důležité.³⁴

Stejně stanovisko jako Císařová zaujal i Nejvyšší soud ČSR ve svém usnesení ze dne 1. 8. 1986 sp. zn. Ntd 246/86. V tomto případě se pachatel dopustil trestného činu tím, že zhruba tři hodiny poté, co jeho žena v devátém měsíci těhotenství začala pociťovat kontrakce, nevyhověl její prosbě, nezavolal lékařskou pomoc a sám se pokusil vyvést dítě na svět stlačováním jejího břicha. Takto si počínal zhruba další

³³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5, str. 20

³⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012. str. 1498. ISBN 978-80-7400-428-5

tři hodiny. Po neúspěšném pokusu o fyziologický porod přistoupil k operativnímu řešení. Žiletkou vedl řez v oblasti dutiny břišní a pokusil se o vybavení dítěte císařským řezem. Ani tento postup nebyl úspěšný. Zašil tedy řeznou ránu a po osmi hodinách od počátku svého počínání přivolal lékaře. Žena následně porodila mrtvé dítě, u kterého byla konstatována smrt nitroděložním udušením během neodborného vedení porodu. Projednávání této kauzy před Nejvyšším soudem ČSSR předcházela řada procesních postupů a úkonů týkajících se posouzení toho, který soud je věcně příslušný k projednání dané věci. Okresní soud postoupil věc krajskému soudu na základě faktu, že k mužovu jednání vedoucímu k usmrcení dítěte v těle matky došlo několik hodin od začátku porodu (od nástupu pravidelných děložních kontrakcí), tudíž předmětem útoku zde nemohl být plod, nýbrž novorozené dítě (byť ještě neopustilo tělo matky) a jednalo se tedy o usmrcení dítěte, nikoli o nedovolené přerušení těhotenství. Krajský soud s tímto argumentem nesouhlasil a ve svém rozhodnutí uvedl, že se jednalo o plod, nikoli o novorozence, neboť za novorozené dítě můžeme označit pouze živě narozený lidský plod. S názorem krajského soudu se ztotožnil i soud nejvyšší a nepřímou tak spojil počátek trestněprávní ochrany lidského života s okamžikem narození (tedy s koncem druhé a počátkem třetí doby porodní).³⁵

K tomuto rozhodnutí se vyjádřil Kühn ve svém příspěvku v časopise Trestní právo značně kriticky a upozorňoval na rozpor tohoto pojetí s časovým prvkem obsaženým ve skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, „při porodu“.³⁶ Ve světle výkladu profesorky Císařové však lze předmětné rozhodnutí zčásti odůvodnit faktem, že i po oddělení dítěte od matky stále ještě probíhá třetí doba porodní, takže i v tomto okamžiku nepochybně o porodu hovořit lze.

3.3.1.2.2. Porod od druhé doby porodní

Stejně jako komentář trestního zákoníku tak většina učebnic trestního práva nevykládá literu zákona tak restriktivně jako Císařová a za počátek porodu pro účely trestního práva pokládá druhou dobu porodní. Avšak vzhledem k dalšímu

³⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. 1 Ntd 246/86

³⁶ KÜHN, Zdeněk; K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo. 1998, č. 10, str. 20

dělení této doby na tři fáze dochází k dalším nejasnostem při určení konkrétního momentu v druhé době porodní, jímž počíná trestněprávní ochrana lidského života

JUDr. Kučera počátek porodu spojuje s momentem, kdy dítě začíná opouštět tělo matky, přičemž tuto fázi označuje za počátek druhé doby porodní.³⁷ To je však v rozporu s medicínskými poznatky, neboť z lékařského hlediska se první fáze druhé doby porodní vyznačuje sestupem dítěte na hráz porodními cestami a je tedy zřejmé, že tento děj se uskutečňuje ještě v těle matky. Kučera měl zřejmě na mysli počátek třetí, tedy závěrečné fáze druhé doby porodní, ve které se začíná dítě prořezávat z těla matky a začne se objevovat jeho hlavička nebo vedoucí část. Svůj názor postavil mimo jiné i na zkušenostech z kriminalistické praxe majora Zahrádky, dle Kučery legendy naší kriminalistiky, který uvádí: „Úmyslné usmrcení novorozeněte matkou je prakticky uskutečnitelné teprve tehdy, když matka může položit ruku na své dítě, aby je usmrtila. To je fyziologicky možné v tom okamžiku, kdy byla porozena hlavička dítěte.“³⁸

Stejně jako Kučera, přiklání se k tomuto názoru ve svých učebnicích i ostatní akademici, např. Šámal, Jelínek, Novotný, Chmelík, a jiní. Naprosto shodně je na slovo porod nahlíženo i v komentáři k trestnímu zákoníku.³⁹

3.3.1.2.3. Porod od první doby porodní

K ještě širšímu výkladu pojmu porod pak přistoupil JUDr. Dolenský⁴⁰ a v učebnici Kurs trestního práva i JUDr. Škvain⁴¹. Jejich časové vymezení porodu koresponduje s poznatky lékařské vědy, neboť zastávají názor, že je třeba pojem porod chápat jako celý proces od nástupu porodních bolestí. Na danou věc tedy nahlízejí tak, že zákonodárce měl v úmyslu chránit dítě (a jeho život) trestním právem ještě v těle matky již od první doby porodní.

Významným argumentem proti tomuto názoru je poznámka Císařové, která poukazuje na fakt, že porodní bolesti se mohou dostavit již několik měsíců před

³⁷ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, str. 144

³⁸ Zahrádka, J., *Vraždy novorozeňat*. In: *Kriminalistický sborník*, roč. XVIII, č. 7, s. 419-425. Praha: Magnet, 1974, str. 420

³⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012, str. 1499. ISBN 978-80-7400-428-5

⁴⁰ DOLENSKÝ, Adolf; *Momentum partus*. *Trestní právo*. 1998, č. 3, str. 6

⁴¹ KUČTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8

samotným porodem. To by dle teorie, jež spojuje s počátkem porodu nástup porodních bolestí, znamenalo, že dítě bude požívat trestněprávní ochranu již několik měsíců před skutečným porodem a už by se nejednalo pouze o právní ochranu plodu prostřednictvím těla matky.⁴²

➤ **Děložní kontrakce (porodní bolesti)**

Opět se tedy musím vrátit k lékařské vědě a jejím studiím, které jako jediné jsou aprobované k podání nejpřesnějšího objasnění problematiky děložních kontrakcí (a s nimi spojených porodních bolestí). V odborné literatuře se o děloze mluví jako o svalovém dutém orgánu.⁴³ Tento sval vykazuje určitou činnost během celého života ženy. Děloha se například stahuje při orgasmu nebo její stahy pomáhají vypudit části děložní sliznice při menstruaci. Bylo by tedy zvláštní, kdyby děložní činnost během gravidity ustala.

V průběhu těhotenství dochází k biologickému procesu přípravy těhotné i dítěte k porodu. Tento děj se projevuje nárůstem děložní činnosti, která může být různorodá. První typ děložních kontrakcí popsal John Braxton Hicks již v roce 1982. Jedná se o podprahovou kontrakční činnost, která většinou není ženami vnímána, avšak malé procento těhotných ji může pociťovat již od 20. týdne těhotenství. Jejich intenzita sílí obvykle kolem 39. až 40. týdne těhotenství, přičemž ženy je zdatně pociťují většinou asi dva dny před porodem. Tyto bolesti jsou v klasickém porodnictví označovány jako *dolores praesagientes*, tedy bolesti předzvěstné, jež jsou typické pro předporodní období a zdaleka ještě neznamenají skutečný porod. Mezi laickou veřejností se často užívá označení poslíčci (poslíčkové bolesti).⁴⁴

Pakliže tyto bolesti doprovází změny porodních cest a tím pádem zde existuje určitá hrozba předčasného porodu, lze děložní činnost utlumit podáním určitých farmak, čímž se docílí oddálení porodu.⁴⁵ Další prostředek k odvrácení předčasného porodu

⁴² CÍSAŘOVA, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5

⁴³ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 28. ISBN 978-80-247-1303-8

⁴⁴ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 124. ISBN 978-80-247-1303-8; ZWINGER, Antonín et al.; Porodnictví. Praha: Galén, 2004, str. 126. ISBN 80-7262-257-9

⁴⁵ KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014, str. 91. ISBN 879-80-7345-416-6

je v případě zkráceného děložního hrdla provedení cerkláže - tedy jeho zavázání.⁴⁶ Z uvedeného je tedy patrné, že kontrakce Braxtonova - Hicksova typu lze utišit a proces porodu tím oddálit.

Nyní se dostáváme k porodním bolestem, které doprovází proces samotného porodu. Během první doby porodní působí v děloze kontrakce nazývané *dolores praeparantes*, díky kterým se rozvíjí děložní hrdlo, branka a dolní děložní segment. Takto se připravují porodní cesty k průchodu dítěte. Až těmito bolestmi je pak odstartován neodvratitelný proces porodu.⁴⁷ Koncem první doby porodní se kontrakční frekvence pohybuje kolem 4 kontrakcí za deset minut.⁴⁸ V průběhu druhé doby porodní, kdy porod kulminuje, je děložní činnost nejintenzivnější - tyto bolesti jsou označovány jako otřásající.⁴⁹ Po vypuzení dítěte nastane klidová fáze a kontrakce se znovu objeví ve třetí době porodní v souvislosti s vylučováním lůžka.⁵⁰

Císařová kritizuje pojetí porodu od první doby porodní právě v souvislosti s postupy užívanými k oddálení porodu v případech, kdy Braxton - Hicksovy kontrakce (poslíčky) doprovází dilatace děložního hrdla. Ve svém článku uvádí případ, kdy žena pociťuje poslíčky již v šestém měsíci těhotenství, avšak porod je oddálen provedením cerkláže, kvůli nedozrálosti plodu. Největší problém tedy spatřuje v tom, že dítě by požívalo trestněprávní ochrany již od počátku předzvěstných bolestí bez ohledu na to, kdy skutečně došlo k porodu.⁵¹

Její argumentace se mi jeví jako lichá, neboť při své úvaze evidentně nezohlednila rozlišení porodních bolestí a pravděpodobně tak zařadila pod pojem porodní bolesti veškerou děložní činnost pociťovanou matkou během těhotenství včetně tzv. poslíček, o čemž vypovídá i následující pasáž z jejího článku: „*Pokud bychom považovali za okamžik narození („novorozené dítě“) počátek porodu, byli by*

⁴⁶ KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014, str. 120. ISBN 879-80-7345-416-6

⁴⁷ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 125. ISBN 978-80-247-1303-8

⁴⁸ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 127. ISBN 978-80-247-1303-8

⁴⁹ ZWINGER, Antonín et al.; Porodnictví. Praha: Galén, 2004, str. 126. ISBN 80-7262-257-9

⁵⁰ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 135. ISBN 978-80-247-1303-8

⁵¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5, str. 20

*někteří lidé starší, než jsou, protože mezi první dobou porodní a skutečným narozením by mohly uplynout i měsíce.*⁵²

Stejně jako Kühn tak i já vytýkám pojetí ochrany již od první doby porodní nedostatečnou právní jistotu. On však shodně s Císařovou nerozlišujíc děložní kontrakce svou argumentaci opírá o možnou několikaměsíční separaci samotného porodu od prvních děložních kontrakcí a s tím související několikaměsíční právní ochranu plodu jako člověka, aniž by si uvědomil, že se v těchto případech jedná o děložní činnost nesouvisející s porodem.⁵³

Naopak já spatřuji největší nedostatek tohoto pojetí v neuspokojivé míře právní jistoty z jiného úhlu pohledu. Za základ, ze kterého právní nejistota dle mého názoru plyne, považuji fakt uváděný v odborné literatuře, že zhruba ve 40 % případů se děložní činnost vyhodnotí jako poslíčkové bolesti až ex post - tedy až když nedojde k porodu.⁵⁴ V situaci, kdy matka pociťující porodní bolesti (v dřívějších stádiích těhotenství) usmrtí dítě ještě ve svém těle, by tedy nemuselo dojít k jednoznačnému určení, zda se jedná opravdu o skutečný porod nebo jen o zvýšenou děložní činnost předzvěstnou. Musím připomenout, že různé posouzení děložních kontrakcí pak vede k různým závěrům při právním posouzení matčina jednání. Pokud jsou tyto kontrakce označeny jako poslíčci, jednalo by se o nedovolené přerušování těhotenství, na dítě by se nahlíželo jako na plod a matka by byla beztrestná. Jestliže však bolesti vyhodnotíme jako první dobu porodní, za splnění dalších podmínek by se mohlo jednat o vraždu novorozeného dítěte matkou, a tudíž by pachatelce mohl hrozit trest odnětí svobody ve výši tří až osmi let.

Tato problematická situace však není neřešitelná. Jako nejvhodnější východisko se nabízí komplexní lékařské vyšetření, kdy lékař určí, zda započal proces vypuzování dítěte, tedy partus, či nikoli. K těmto závěrům by měl dospět po zjištění dalších skutečností signifikantních pro první dobu porodní (odtok plodové vody, dilatace

⁵² CÍSAŘOVA, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5 str. 20

⁵³ KÜHN, Zdeněk; K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo. 1998, č. 10, str. 20

⁵⁴ Srov. KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014, str. 61. ISBN 879-80-7345-416-6

děložního hrdla, biochemické změny v placentě - zvýšená produkce CRH před porodem).⁵⁵

3.3.2. Konec trestněprávní ochrany lidského života

Na začátku mých úvah o časovém úseku, v němž je lidský život chráněn trestním právem, jsem zmínila nutnost určit její hraniční body. Zatímco determinace počátečního bodu zdá se být velmi kontroverzním předmětem mnoha diskusí, konečná hranice je naopak celkem jednoznačná. Byť je pro účely mé práce významnější objasnit počáteční bod, pro úplnost budu v následující pasáži pojednávat o posledním okamžiku, kdy je lidský život chráněn.

Pokud vycházíme ze slov obsažených v Listině („Nikdo nesmí být zbaven života“⁵⁶), je nasnadě, že hraničním určovatelem pro moment, od kterého život není trestním právem chráněn, je okamžik smrti. Logicky vzato lze konstatovat, že po smrti člověka už nemůže být lidský život předmětem jakéhokoli útoku, neboť nelze útočit na něco, co již neexistuje (i po smrti člověka se však určitá míra trestněprávní ochrany nadále vztahuje na mrtvé tělo a jeho části)⁵⁷.

Tímto se dostávám k další výkladové polemice tentokrát v souvislosti s pojmem smrt. Zde se však nesetkáme s rozpory v rámci právní teorie, nýbrž jde o rozkol interdisciplinární. Jinak na smrt budou pohlížet nejrůznější obory filozofie, religionistika a jinak medicína či právo.

V právní vědě existuje zákonná definice smrti, která je obsažena v transplantačním zákoně⁵⁸ a mohu říci, že je postavena na vědě lékařské. Při výkladu pojmu smrt by tedy nemělo docházet k jakýmkoli výkladovým odchylkám, neboť je striktně stanoveno, že smrtí se rozumí nevratná zástava krevního oběhu nebo nevratná ztráta funkce celého mozku (včetně mozkového kmene) v případech, kdy jsou dýchací funkce a funkce krevního oběhu udržovány uměle.⁵⁹

⁵⁵ ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006, str. 125. ISBN 978-80-247-1303-8

⁵⁶ čl. 6 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

⁵⁷ trestný čin nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány podle §165 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

⁵⁸ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů

⁵⁹ § 2 písm. e, § 10 zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů

3.4. Shrnutí

Stran trestněprávního výkladu počátku porodu podle § 142 trestního zákoníku nesouhlasím jak se stanoviskem Císařové, tak s výkladem obsaženým v mnoha učebnicích trestního práva a v komentáři k trestnímu zákoníku, který za počátek označuje finální fázi druhé doby porodní, tedy okamžik, kdy se začne objevovat hlavička či vedoucí část dítěte. Naopak se přikláním k názoru Dolenského a Škvaina, kteří počátek porodu z pohledu trestního práva chápou shodně s počátkem fyziologického porodu - první dobu porodní, dobu otevírací, tedy nástup pravidelných děložních kontrakcí (*dolores praeparantes*), které vedou k *neodvratitelnému procesu porodu*⁶⁰.

Zastávám názor, že lidský život je hoden té nejvyšší ochrany, a především pak život bezbranného čerstvě narozeného dítěte (popřípadě dítěte právě opouštějícího tělo matky), by měl požívat ochrany absolutně nejsilnější. Pokud zákonodárce výslovně neformuluje takovýto stupeň ochrany novorozenců (potažmo celého lidského života v jeho počátcích) přímo v zákonech, je dle mého názoru třeba užít co nejširšího výkladu příslušného ustanovení trestního zákoníku a zajistit tímto způsobem co možná největší míru ochrany. Koneckonců zabezpečení co nejvyšší ochrany dítěte je splnění závazku České republiky plynoucího z Úmluvy o právech dítěte.⁶¹ Současně tento výklad nijak neodporuje ustanovení Listiny, kde je vyjádřeno přání zákonodárce ochránit život člověka již před jeho narozením. Naopak se jedná o naplnění jeho záměru velmi adekvátním způsobem. Nadto i komentář k Listině uvádí, že právo by mělo nechat určení počátku života na vědě lékařské a pouze respektovat její poznatky.⁶² Pokud tedy zákonodárce spojil počátek života s počátkem porodu, měly bychom v souladu s výše uvedeným interpretovat termín porod shodně jako medicína.

Ochránit život dítěte hned od první doby porodní má jak základ v zákonech nejvyšší právní síly, tak základ morální a současně nepředstavuje žádný vážnější zásah do

⁶⁰ Obdobu tohoto pojmu užil Mgr. Kühn ve svém článku „K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva“ publikovaném v časopisu *Trestní právo*, ročník 1998, č. 10, str. 20

⁶¹ Zachovat život dítěte v co největší míře.

⁶² KLÍMA, Karel a kol.; *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, str. 635. ISBN 80-8689-8-44-X

tradičního právního přístupu k lidskému životu, který zde v současnosti existuje a za desetiletí užívání se jeví jako uspokojující.

4. Pojednání o skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Před tím, než přistoupím k samotnému pojednání o skutkové podstatě obsažené v § 142 trestního zákoníku, tedy skutkové podstatě vraždy novorozeného dítěte matkou, hodlám se zabývat skutkovými podstatami obecně, především problematikou skutkových podstat privilegovaných.

4.1. Obecně ke skutkovým podstatám

V českém právním řádu se při výkladu termínu trestný čin spolu snoubí dvojí pojetí - formální a materiální. Trestní zákoník definuje trestný čin ve svém § 13 odst. 1 jako „protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“⁶³. K této formálně pojaté definici je nezbytné zohlednit ještě materiální korektiv obsažený v § 12 odst. 2 trestního zákoníku a tím je společenská škodlivost⁶⁴. Jedním z formálních znaků trestného činu je pak jeho skutková podstata, tedy „souhrn znaků trestného činu určitého druhu, kterými se od sebe jednotlivé trestné činy či skupiny trestných činů odlišují“⁶⁵. Současně je pro tyto znaky samozřejmý i jejich materiální obsah, který vyjadřuje škodlivost pro hodnoty, na jejichž ochraně má společnost zájem.⁶⁶ Skutková podstata tedy odráží skutečnosti, které jsou vyjádřeny v zákonných znacích.⁶⁷

Skutkové podstaty představují realizaci čl. 39 Listiny, který přiznává pouze zákonu schopnost určit (právě prostřednictvím skutkových podstat), které jednání je trestným činem a následně ho spojit s určitými sankcemi. Díky nim je tedy orgánům činným v trestním řízení umožněno trestuhodný skutek subsumovat pod konkrétní zákonnou úpravu. Velký význam skutkové podstaty zaujímají i při úvahách o trestu, neboť tak soudu vzniká možnost zohlednit intenzitu, s jakou byly jednotlivé znaky

⁶³ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁶⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 177. ISBN 978-80-7179-082-2

⁶⁵ NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 93. ISBN 978-80-7380-083-3

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 129. ISBN 978-80-87576-64-9

⁶⁷ GŘIVNA, Tomáš; Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo. 2003, č. 6, str. 2

skutkové podstaty naplněny a dle těchto poznatků uložit v souladu se zákonem trest, jaký pachatel zasluhuje.⁶⁸

U každého trestného činu se vždy setkáme s pěti obligatorními znaky skutkové podstaty. Prvním z nich je objekt vyjadřující hodnotu (společenský zájem), proti které protiprávní jednání směřuje. Druhým obligatorním znakem je objektivní stránka, která popisuje jednání, jež vyústí v určitý následek, a příčinnou souvislost mezi nimi. Subjekt jakožto další znak určuje osobu (nebo okruh osob), která může daný trestný čin spáchat a subjektivní stránkou se pak rozumí pachatelův vnitřní vztah k jeho jednání. Posledním znakem trestného činu je jeho protiprávnost.⁶⁹

Tzv. základní skutková podstata trestného činu v sobě zahrnuje pouze znaky běžného typu trestného činu. Existují však případy, kdy dojde k naplnění všech těchto znaků a současně zde existuje další okolnost, která z daného činu udělá jednání méně či ještě více škodlivé. Zákonodárce pamatoval i na tyto situace a s přihlédnutím k nastalým okolnostem odstupňoval společenskou škodlivost u totožného jednání (respektive u stejného důsledku tohoto jednání) prostřednictvím skutkových podstat kvalifikovaných a privilegovaných. Oba dva typy skutkové podstaty nemohou bez základní existovat. Jinak řečeno nemohou nastat situace, kdy pachatel svým jednáním naplní znaky kvalifikované/privilegované skutkové podstaty trestného činu a znaky té základní ne.⁷⁰

V případě kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů se k základním znakům skutkové podstaty přidá ještě další okolnost, která typizuje vyšší stupeň škodlivosti.⁷¹ S tímto typem skutkové podstaty se například setkáváme v situacích, kdy je pachatel ve zvláštním postavení (ze kterého plyne důvěryhodnost či vliv)⁷², nebo jeho jednání vede k většímu poškození či ohrožení objektu trestného činu (způsobení škody velkého rozsahu)⁷³. Dále může být zohledněn motiv pachatele

⁶⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 204. ISBN 978-80-7179-082-2

⁶⁹ NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 94-97. ISBN 978-80-7357-509-0

⁷⁰ GRÍVNA, Tomáš; Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo. 2003, č. 6, str. 2

⁷¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 160. ISBN 978-80-87576-64-9

⁷² Např. § 186 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷³ Např. § 173 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

(zavrženíhodná pohnutka)⁷⁴ a v neposlední řadě i způsob spáchání trestného činu (úmyslné usmrcení jiného zvláště trýznivým způsobem)⁷⁵.

Naopak privilegované skutkové podstaty trestných činů jsou spojeny s dalším znakem, který u daného typu jednání představuje menší společenskou škodlivost.

Otázkou privilegovaných skutkových podstat se blíže zabýval JUDr. Gřivna na stránkách časopisu Trestní právo, který je charakterizuje třemi prvky. Tím prvním je jejich vztah speciality k základním skutkovým podstatám. Specialitou se rozumí naplnění nejen všech znaků, které obsahuje základní skutková podstata, ale i dalších znaků, které jsou v privilegované skutkové podstatě nad rámec stanoveny. V důsledku speciálního vztahu privilegovaných skutkových podstat k těm základním je jednočinný souběh těchto trestných činů vyloučen.⁷⁶

Dalším jejich znakem je existence privilegovaných důvodů vyjádřených zákonnými znaky, které modifikují čin na méně škodlivý. Posledním znakem jsou nižší sankce, přičemž takto je reflektována menší společenská škodlivost.⁷⁷

Byť v trestním zákoníku můžeme nalézt další ustanovení, jejichž efektem je zmírnění sankce, nebude se jednat o totéž. Úprava mimořádného snížení trestu odnětí svobody sice sníží trest uvedený v příslušné skutkové podstatě pod jeho dolní hranici, ale od privilegovaných skutkových podstat se tento nástroj liší tím, že reaguje pouze na konkrétní situaci, kdy soud shledá menší škodlivost.⁷⁸ Zatímco privilegovaná skutková podstata typizuje prostřednictvím zákonných znaků okolnosti, jejichž existence znamená menší škodlivost a v důsledku toho i mírnější sankcionování. Stejným způsobem se od privilegovaných podstat odlišuje ustanovení upravující polehčující okolnosti.⁷⁹

Pravděpodobně nejtypičtějším příkladem privilegované skutkové podstaty je právě trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.

⁷⁴ Např. §202 odst. 2 pís. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁵ Např. § 140 odst. 3 pís. i) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁶ GŘIVNA, Tomáš; Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo. 2003, č. 6, str. 2-3

⁷⁷ GŘIVNA, Tomáš; Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo. 2003, č. 6, str. 2-3

⁷⁸ Srov. § 58 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁷⁹ Srov. § 41 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

4.2. Skutková podstata vraždy novorozeného dítěte matkou

V trestním zákoníku tento trestný čin nalezneme v §142, který je zařazen v prvé hlavě mezi ostatními trestnými činy proti životu a zdraví. Jeho formulace zní „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“⁸⁰

Privilegovanost zde tkví právě v onom neobyčejném rozrušení, které se může objevit pouze při porodu. Proto tento čin nelze zaměňovat se zabitím, neboť zde uvedené rozrušení je pojato poněkud obecněji a v reálu může mít mnoho příčin a různé podoby. Specifické rozrušení u vraždy novorozence matkou snižuje jak dolní, tak i horní hranici trestu odnětí svobody, kterým je pachatelka sankcionována.

Podrobnému rozboru jednotlivých znaků privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou se budu věnovat v následujících pasážích.

4.2.1. Subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Subjektivní stránka trestného činu odráží pachatelův vnitřní vztah k trestnému činu. Jediný znak, jenž charakterizuje subjektivní stránku a který se zároveň musí vyskytovat u všech trestných činů, je *zavinění*. To má formu buďto úmyslu nebo nedbalosti.⁸¹ U trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se pak objevuje také fakultativní znak, kterým je neobyčejný stupeň rozrušení matky. V širším slova smyslu subjektivní stránku také charakterizuje motivace k vražednému jednání.

4.2.1.1. Zavinění

Dikce zákona v případě trestného činu VNDM vyžaduje úmyslnou formu zavinění, přičemž postačí úmysl eventuální. Úmysl přímý je tvořen dvěma prvky. Tím jedním je vědomost pachatelky, že svým jednáním ohrožuje život novorozence tak intenzivně, že jej může usmrtit. Druhý prvek dotvářející úmysl přímý je volní složka, tedy chtění pachatelky zavraždit jej. Jinak řečeno matka své dítě chce usmrtit a za tímto účelem vede své kroky.

⁸⁰ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 216. ISBN 978-80-87576-64-9

Oproti tomu u úmyslu eventuálního chybí volní prvek. Postačí pouze fakt, že je pachatelka s následky svého jednání srozuměna, přičemž úmyslně neučiní nic, co by vedlo k odvrácení tohoto porušujícího důsledku.⁸² Svým jednáním ohrozí matka dětský život tak intenzivně, že je jí smrtelný následek jasný, je s ním srozuměna, ale nechá věcem volný průběh a neučiní nic, co by smrt odvrátilo (zaujímá lhostejný postoj).

4.2.1.2. Rozrušení způsobené porodem

Klíčový význam v subjektivní stránce tohoto trestného činu má fakultativní znak, jímž je psychické rozpoložení matky v době vražedného jednání označené jako **rozrušení způsobené porodem**. Právě to je příčinou mírnějšího trestního postihu matky. Tento pojem byl vysvětlen již za první republiky Nejvyšším soudem Československé republiky v jeho rozhodnutí Zm II 299/34 jako „...*mimořádný duševní stav u rodičky porodem vyvolaný; tento stav záleží i v zeslabení vůle rodičky, zejména její schopnosti tlumiti pudy v její duši se zrodívší...*“.⁸³

V průběhu desetiletí pak byla tato definice upřesňována soudní judikaturou až do nynější podoby, která zní: „*Rozrušení způsobené porodem je výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Tento psychický stav oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem a nemůže tedy jít o nějaké jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami...není možné ho zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti.*“⁸⁴ Nutno podotknout, že se jedná o mimořádné rozrušení v porovnání s běžným rozrušením, kterého průměrná rodička dosáhne při porodu.⁸⁵

⁸² KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasné porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014. ISBN 879-80-7345-416-6

⁸³ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena; Mezníky českých právních dějin. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu. Praha: C. H. Beck, 1996, str. 586. ISBN 80-7179-038-9

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012, str. 1498. ISBN 978-80-7400-428-5

⁸⁵ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5, str. 141

O tom, jak silné takovéto rozrušení může být, vypovídá i zkušenost z praxe. Jsou totiž známy případy, kdy i rodičky, které se celé těhotenství těšily na své potomky, měly v tomto stavu při pohledu na novorozence touhu je usmrtit.⁸⁶

Přestože jsou výše uvedená definiční slova hojně opisována v dalších a dalších soudních rozhodnutích a znaleckých posudcích, jsou dle mého názoru stále velmi vágní a neposkytují jasnou představu o duševním stavu rodičky. Ráda bych se proto ve světle nejruznějších případů pokusila tyto stavy popsat a jejich příčiny blíže analyzovat v následujících částech mé práce.

4.2.1.2.1. Fyziologické procesy jako příčina rozrušení způsobeného porodem

V první řadě se budu věnovat tomu, co je míněno fyziologickými procesy, jež jsou schopné přivodit matkám takovéto duševní rozpoložení. Porod jakožto fyziologický proces představuje pro každou ženu životní situaci velmi nestandardní, která s sebou přináší určitou míru rozrušení. Nelze tedy jednoduše říci, že každá rodička se při porodu nebo po něm nachází ve stavu rozrušení podle §142 TZ. Typickou příčinou tohoto neobvyklého psychického rozpoložení je **komplikovaný porod**, při němž buďto nedochází k souhře práce děložního těla a hrdla (což s sebou přináší mnohahodinový porod), nebo při kterém dítě přichází na svět v nestandardní poloze (např. porod koncem pánevním), či je hlavička dítěte neúměrně veliká v porovnání s pánví matky apod.⁸⁷

Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí ze 70. let při posuzování stupně rozrušení rodičky přihlédl i k době **trvání porodních bolestí**, které doprovázely komplikovaný porod, a jejich intenzitě, která se pohybovala na hranici snesitelnosti. Dále vzal také v úvahu značnou **ztrátu krve**.⁸⁸

Pro vykreslení kontrastu uvádím případ z nedávné doby, který by se dle mého názoru neměl posuzovat jako vražda novorozence matkou. Samozřejmě vzhledem k tomu, že tato kauza ještě nebyla pravomocně rozhodnuta soudem, musím ctít presumpci nevinu a v následujících větách budu své spekulace opírat o své subjektivní dojmy. V tomto případě se jednalo o ženu, která porodila v autobuse

⁸⁶TESAŘ, Jaromír; Vražda dítěte ze soudně lékařského i kriminalistického stanoviska. Separát z knihovny pro kriminalitu. 1954, č. 1, str. 5; Srov. MITLÖHNER, Miroslav; Čas jako významná právní skutečnost. Bulletin advokacie. 2000, č. 4, str. 44

⁸⁷KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5, str. 141

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73

cestou do práce. Jak později uvedla, během jízdy z Ostravy do průmyslové zóny v Třinci začala pociťovat bolesti břicha. Jednou zatlačila a novorozeně skončilo v jejích volných kalhotách. Přestože s ní v autobuse jelo pár dalších cestujících a ona sama seděla dvě sedadla za řidičem, nikdo si ničeho nevšiml. Jak sama vypověděla, celý proces porodu trval zhruba deset minut. Venku dítě vyndala z kalhot, přetřhla pupeční šňůru a nechala jej ležet v mrazivém počasí v trávě. Následně odpracovala celou směnu v továrně.⁸⁹

Podle mě je toto ukázkový příklad, kdy velmi krátký a hladce probíhající proces porodu v žádném případě nemohl rodiče způsobit takovou míru rozrušení, kterou bychom nazvali rozrušení způsobené porodem.

2.2.1.2.2. Psychické procesy prohlubující rozrušení rodičky

Ovšem nejen tyto fyziologické faktory působí na psychiku matky v průběhu porodu. Kučera konstatuje, že je třeba přihlížet i k psychickým změnám nastalým již v průběhu těhotenství, které poporodní rozrušení posilují (avšak nejsou jeho jedinou příčinou).⁹⁰ Ve výše zmíněném rozhodnutí ze 70. let nejvyšší soud judikoval, že i negativní skutečnosti, které na matku doléhaly v průběhu těhotenství, představují významný podklad pro stav ženy při porodu. Zde se konkrétně jednalo o případ, kdy ženu opustil manžel - zploditel dítěte, avšak ona stále doufala, že se k ní vrátí, což ji přimělo prozatím tajit své těhotenství. K nešťastné lásce se pak přidala další negativní skutečnost, a to smrt její matky v době, kdy byla pachatelka těhotná. Zároveň měla obavy, že ji její otec vyloučí z rodiny kvůli přetrvávajícím přežitkům minulé doby spočívajícím v hanlivém nahlížení na nemanželské děti. Tyto **tísňivé prožitky** z doby, kdy byla gravidní, spolu s velmi bolestivým dlouhotrvajícím porodem probíhajícím tajně v koupelně domu jejího otce pak měly značný vliv na psychiku rodičky a vystupňovaly její rozrušení do extrémního bodu, který lze označit jako rozrušení způsobené porodem.⁹¹

Dalším stresujícím faktorem, který může vyeskalovat rozrušení rodičky, je **psychický nátlak**. V 50. letech se Krajský soud v Brně zabýval kauzou, ve které

⁸⁹ GABZDYL, Josef; Žena porodila v autobusu do riflí, dítě pohodila do trávy. U soudu mlčí. In idnes.cz [online]. Vydáno dne 29.10.2014, dostupné z: http://ostrava.idnes.cz/zena-porodila-dite-do-rifli-pak-ho-pohodila-do-travy-na-soudu-mlci-phz-/ostrava-zpravy.aspx?c=A141029_102608_ostrava-zpravy_jog [citováno dne 20.1.2015]

⁹⁰ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5, str. 141

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73

byla žena donucena svým druhem k vraždě novorozence. Hned od počátku jejího těhotenství jí partner vyhrožoval, že ji opustí, pokud se jim dítě narodí, a nabádal ji k tomu, aby jej usmrtila. Žena pod tíhou nátlaku pohodila čerstvě narozené dítě do kalu v záchodě, kde se zadusilo.⁹²

V tomto případě pak byla zodpovězena další velmi důležitá otázka, která vyvstala v souvislosti s prokazováním subjektivní stránky tohoto trestného činu. Daný problém spočíval v nejistotě, jak posoudit jednání matky, která pojala úmysl zavraždit novorozence již během těhotenství, což také zrealizovala, avšak v rozrušení způsobeném porodem. Soud zde jednoznačně stanovil, že plánování vraždy novorozeněte ještě před porodem, nevylučuje, aby byl čin posuzován jako vražda novorozeného dítěte matkou.⁹³

4.2.1.2.3. Vliv chování matky před porodem na právní posouzení výjimečného rozrušení rodičky

Kučera se domnívá, že při prokazování neobyčejného duševního rozpoložení je nutné brát v potaz i jednání matky před porodem. Především pak zohlednit to, že se pachatelka na porod nepřipravovala, nenavštěvovala lékaře, nepořídila si vybavičku pro dítě, nečetla odbornou literaturu, s těhotenstvím se nesevěřila svým blízkým apod. Takovéto jednání pro Kučera představuje dlouhodobé směřování k usmrcení dítěte. A právě v těchto případech by se měl pojem rozrušení způsobené porodem, vykládat restriktivně.⁹⁴

S Kučerou mohu souhlasit v tom, že při vyšetřování případů neonaticidy je nutné v určité míře zohlednit i chování matky před porodem, ale nespátřuji tuto část objasňování případu jako zvlášť významnou pro jeho následné právní posouzení. Vůbec s ním nemohu souhlasit v bodě, kde tvrdí, že by se na absence příprav těhotné ženy k porodu či výchově dítěte mělo nahlížet jako na dlouhodobé směřování k jeho usmrcení.

Společenský systém v České republice je dnes nastaven tak, že se eliminují situace, kdy jsou rodičky pod tíhou okolností nuceny zbavit se svých čerstvě narozených dětí vraždou. Nic nebrání ženám v tom, porodit dítě v nemocnici a okamžitě ho tam

⁹² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11.3.1953 sp. zn. 8 To 13/53

⁹³ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11.3.1953 sp. zn. 8 To 13/53

⁹⁴ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5, str. 142

zanechat k adopci. Alternativní možností, jak se vyhnout péči o nechtěné dítě a zároveň nijak neohrozit jeho život, je využití babyboxů, tedy schránek nainstalovaných poblíž 64 zdravotnických zařízení po celé České republice. Od roku 2005, kdy byla zprovozněna první schránka, se v babyboxech našlo 118 dětí.⁹⁵

Dle mého názoru česká společnost zaujímá k této problematice liberální postoj. Nezaznamenala jsem žádný majoritní názor, který by odsuzoval matky za to, že si své děti neponechaly. Nikdy jsem se ani nesetkala s jakýmkoli společenským nátlakem vyvíjeným na budoucí rodičky, který by v nich vzbuzoval strach poskytnout své dítě k adopci. Proto si myslím, že dnes není složité využít jeden z popsaných způsobů, jimiž se ženy legálně zbaví břímě takové zodpovědnosti, jakou dítě jistě představuje.

Na základě toho se domnívám, že existuje určité procento budoucích rodiček, které se na porod ani na další péči o dítě nepřipravují právě proto, že plánují novorozence odložit do babyboxu či ho poskytnout k adopci. Toto spatřuji jako hlavní argument, proč by se při posuzování subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozence matkou, neměl přikládat stěžejní význam předporodnímu chování rodičky a jejím přípravám na výchovu dítěte. V tomto směru je můj názor podpořen i rozhodnutím Ústavního soudu ČR z roku 2014. Ten judikoval, že v případech, kdy soud bude mít za prokázané naplnění subjektivní stránky pouze na základě skutečnosti, že se matka na porod ani na následnou péči během těhotenství nijak nepřipravovala, se jedná o nepřímé dovození subjektivní stránky. To představuje porušení zásady trestního práva *in dubio pro reo*. Prokázání vnitřního vztahu pachatelky tímto způsobem je tedy pro trestný čin vraždy novorozence matkou právně nevýznamné.⁹⁶

V závěru této pasáže, která se věnuje specifickému psychickému rozpoložení matky v průběhu porodu a bezprostředně po něm, bych ráda upozornila na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4.6.2008 sp. zn. 8 Tdo 118/2008. Z něj vyplynulo, že i tíživé okolnosti provázející těhotenství mohou mít na rozrušení způsobené porodem značný vliv. Zde se však rozhodovalo o případu drogově závislé matky, která se na

⁹⁵ Dostupné z: <http://www.babybox.cz/?p=statistiky> [citováno dne 20. 1. 2015]

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ČR IV.ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014

sociálním dně ocitla vlastním přičiněním, přičemž tento způsob života ji patrně vyhovoval, neboť se nijak nepokusila svůj život změnit. Soud tyto tíživé okolnosti zohlednil pouze okrajově. Rozhodujícím podkladem pro posouzení existence neobyčejného rozrušení pak byl znalecký posudek porodníka, který popsal průběh fyziologického porodu, kde dle jeho názoru nedošlo k jakýmkoli anomáliím či komplikacím. Porod sám o sobě tedy nemohl rodičce způsobit extrémní rozrušení. Nakonec došlo k překvalifikování daného činu z vraždy novorozence matkou na klasický TČ vraždy.

4.2.1.3. Motivace

Součástí subjektivní stránky trestného činu VNDM je v širším slova smyslu i motivace, byť není v zákoně výslovně uvedena. Zkoumat důvody, které vedly matku k danému skutku, by měly orgány činné v trestním řízení vždy, neboť také pohnutka představuje důležitý prvek při úvahách o trestu.⁹⁷

Jak je z mnoha částí mé práce patrné, jedním z největších českých odborníků na neonaticidu, který zasvětil značnou část své práce právě zkoumání problematiky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, je JUDr. Jiří Kučera. I při úvahách o motivu vedoucího ke spáchání tohoto zoufalého činu se proto budu rámcově držet výsledků jeho vědecké činnosti, které prezentoval v roce 2003 v časopisu Trestní právo.⁹⁸

➤ Poruchové vztahy

Podle něj je jednou z nejčastějších pohnutek vedoucích k usmrcení novorozeněte poruchový partnerský či rodinný vztah. Kučera pak pro názornost popisuje situaci, kdy manžel svou ženu bil a stejně hrubě se choval k jejich dětem, proto se těhotná matka rozhodla usmrtit dítě hned po porodu, aby nemuselo vyrůstat v takovýchto podmínkách. Dále uvádí případ z první republiky, kdy dítě bylo nemanželské, a milenec ženy nechtěl přijmout takovýto závazek. Na rodičku jeho odmítavý přístup tak silně zapůsobil, až ze strachu, že ji zploditel dítěte opustí, novorozence uškrtila.⁹⁹

⁹⁷ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 16

⁹⁸ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 17;

⁹⁹ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 17

Již výše jsem zmínila kauzu, která dozajista spadá do této kategorie. Problém zde byl nejen v partnerovi, který svou družku opustil, ale i v otci rodičky zastávajícím staromódní názory (hanlivé nahlížení na nemanželské děti), na jejichž základě by svou dceru pravděpodobně vyloučil z rodinného kruhu i s jejím nemanželským potomkem. Pod tíhou těchto tíživých okolností matka sprovodila dítě ze světa.¹⁰⁰

➤ **Negativní vztah k dítěti**

Dalším důvodem, proč žena zavraždí dítě v průběhu porodu, může být její negativní vztah k dítěti. Pro takovéto typy žen pak novorozenec představuje pouze překážku v jejich dosavadním životě. Absentuje zde jak mateřský pud, tak láskyplný vztah k dítěti. Typově sem budou spadat ženy podobné pachatelce v následující kauze. V roce 2006 udusila rodička ihned po porodu svou čerstvě narozenou dceru. Pachatelka byla drogově závislá, po celou dobu těhotenství užívala heroin a pervitin, kombinaci těchto drog si aplikovala dokonce i v den porodu. Celé těhotenství prožila na ulici a živila se drobnými krádežemi. Na nikoho nebyla citově vázaná. Lze říci, že se ocitla na samém sociálním dně. Porodila potají na toaletě v cizím bytě a ve snaze nekomplikovat život ostatním lidem, kteří se nacházeli ve vedlejších místnostech, dítě usmrtila. Ke své dceři se zachovala se stejnou lhostejností, která provázela celé její těhotenství.¹⁰¹

➤ **Sociálně- ekonomické pohnutky**

V minulosti se již vyskytly případy, kdy matky novorozeňata vraždily, aby je „ochránily“ před bídým životem. V dnešní době v České republice se s tímto zpravidla nesetkáváme. Kučera řadí takto motivované vraždy do období 20. let, jichž se ženy pracující jako služky dopustily právě z důvodu bídne životní situace.¹⁰²

➤ **Společenské odsouzení**

Existují i případy, kdy ženy zavraždí novorozence ze strachu z ostudy a společenského odsouzení. Tak tomu bylo i v kauze z roku 2012, kdy matka deseti dětí, z toho dvou dvojčat, byla podeváté těhotná. Tři děti vychovával jejich otec,

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73

¹⁰¹ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 4.6.2008 sp. zn. 8 Tdo 118/2008 nakonec potvrdil rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 12.9.2007, sp. zn. 8 To 97/2007, který toto jednání překvalifikoval na vraždu podle § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰² KUČERA, Jirí; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8 ,str. 18

jeden syn byl umístěn v kojeneckém ústavu a ostatní potomky dala k adopci. Za své další těhotenství se velmi styděla, proto čerstvě narozenému děvčátku omotala tepláky kolem krku a uškrtla jej.¹⁰³

Když však Kučera definoval tuto skupinu motivů, měl tím na mysli především případy z předválečné doby, kdy společnost nahlížela na svobodné matky velmi opovržlivě.¹⁰⁴

➤ **Soucít jako vražedný motiv**

Méně častou pohnutkou je pak vražda novorozence ze soucitu, pokud se dítě narodí těžce fyzicky postižené. Sem lze řadit i situace, kdy se matky důvodně obávají tělesného postižení novorozence vzhledem k postižením předešlých dětí. Tím odůvodňovala své jednání i pachatelka, která zavraždila dva své novorozené chlapce (prvního v roce 1973 a druhého roku 1974), neboť její předchozí potomci trpěli určitou formou tělesného postižení, přičemž nejstarší z nich byl dokonce umístěn v ústavu pro tělesně postižené.¹⁰⁵

➤ **Náboženský motiv**

Kučera také popsal nábožensky motivovanou vraždu, kdy rodiče nechali své dítě vyhladovět jako oběť bohu.¹⁰⁶

➤ **Psychotická pohnutka**

Relativně často se lze setkat s vražděním dětí z psychotické pohnutky. Matky trpí chorobami maniodepresivního či schizofrenního charakteru, které jsou příčinou halucinací a vidin, na jejichž základě pak rodičky usmrtí své děti.¹⁰⁷

➤ **Vražedný motiv plynoucí z osobnostních rysů pachatelky**

Jiné pachatelky sice netrpí žádnou duševní poruchou, avšak jejich jednání plyne pouze z jejich osobnostních rysů, jak to bylo například v případě, kterým se roku 2014 zabýval i Ústavní soud. Žena se sklony k simplicite měla tendence odkládat

¹⁰³ BENEŠ, Martin; Matka deseti dětí uškrtla novorozence, styděla se za další těhotenství. In idnes.cz [online]. Vydáno dne 29. 8. 2013, dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/matka-zavrazidla-novorozene-dite-dl1-/krimi.aspx?c=A130829_112114_budejovice-zpravy_khr [citováno dne 21. 1. 2015]; Právní posouzení této kauzy mi není známo.

¹⁰⁴ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 19

¹⁰⁵ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 20

¹⁰⁶ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 20

¹⁰⁷ KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozených dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8, str. 20

řešení problémů na později či je přesouvat na někoho jiného, proto ona sama neposkytla dítěti poporodní péči, ani neměla snahu přivolat lékařskou pomoc, v důsledku čehož novorozený chlapec zemřel.¹⁰⁸

V tomto konkrétním případě nakonec nebyl úmysl prokázán, ale soud první i druhé instance dovedl motiv vraždy právě z osobních rysů pachatelky.

4.2.2. Objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Objekt trestného činu představuje určitou hodnotu, zájem či vztah, který požívá trestněprávní ochrany a proti kterému je trestný čin namířen. V případě vraždy novorozeného dítěte matkou je individuálním objektem život novorozeného dítěte (někdy se v literatuře uvádí zájem na ochraně života dítěte)¹⁰⁹. Trestněprávní ochranou lidského života v obecné rovině jsem se zabývala v kapitole 3. Své závěry jsem opírala právě o trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, který výslovně upravuje ochranu života v jeho počáteční fázi - tedy již od počátku porodu. Po zhodnocení nejrůznějších odborných názorů jsem se nakonec ztotožnila s pojetím existence lidského života, jakožto hodnoty chráněné trestním právem již od okamžiku počátku biologického porodu. Pro rekapitulaci zde uvádím, že tímto počátkem se rozumí nástup pravidelných děložních kontrakcí, které vedou k neodvratitelnému procesu porodu.

Nyní se budu na život novorozence jakožto individuální objekt, který je současně také předmětem útoku, soustředit konkrétněji. Jak je zřejmé z dikce zákona, tento trestný čin může být spáchán pouze na novorozeném dítěti a jediným způsobilým předmětem útoku tak může být pouze živé dítě od počátku porodu.¹¹⁰

Současná legislativa jako novorozence označuje dítě, které se narodilo v jakékoli fázi těhotenství, jestliže po vypuzení/vynětí z těla matčina dýchá, nebo pokud projevilo jinou známku života (srdeční činnost, pulzaci pupečníku či nesporný pohyb svalstva), přičemž se nehledí na oddělení od matčina těla.¹¹¹

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 9.6.2014 sp. zn. IV. ÚS 787/13

¹⁰⁹ Srov. CHMELÍK, Jan a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde, 2010, str. 40 ISBN 978-80-7201-820-8

¹¹⁰ KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 19-20. ISBN 978-80-7400-047-8

¹¹¹ KOUČKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014, str. 11. ISBN 879-80-7345-416-6; Autoři pravděpodobně toto tvrzení odvodili z § 82 zákona č. 372/2011, o zdravotních službách, ve kterém je definován plod po potratu

Pokud nelze uvedená kritéria s jistotou prokázat, za novorozené dítě lze v souladu s instruktážní příručkou WHO považovat jedince, jehož porodní váha byla větší než 500 g. Jestliže nedokážeme určit jeho váhu, rozhodujícím faktorem bude zrození po dovršení 22 týdne těhotenství. Pakliže ani jedno nezjistíme, zkoumáme délku miminka, která by měla přesáhnout 25 cm, aby se jednalo o novorozence, nikoli o plod¹¹²

Na poli trestního práva opět dochází k jistým názorovým neshodám při určení okamžiku proměny plodu v živého člověka, avšak většina odborníků za plod považuje plod (v medicínském slova smyslu) od počátku porodu (ať už se přiklání pojetí porodu od první doby porodní či druhé doby porodní).¹¹³

Zde je nutné zdůraznit, že pokud dítě bude splňovat kritéria uvedená v instruktážní příručce WHO bez toho, aniž by právě opouštělo matčinu dělohu, či se právě zrodilo, bude ve smyslu trestního práva neustále považováno za plod.

Setkáme se však i s odlišnými názory jiných autorit zabývajících se touto problematikou. Polemiku na toto téma v časopise Trestní právo odstartoval koncem roku 1997 článek Mitlöhnnera a Řežňákové, kteří jako živého člověka definovali „*jedince, který se živě narodil, tj. byl vybaven fyziologickými porodními cestami nebo byl z těla matky vyjmut operativními metodami (císařským řezem), alespoň jednou spontánně nebo po kříšení vydechl a u kterého ještě nenastala biologická smrt*“.¹¹⁴ Současně konstatovali, že pouze takovýto jedinec může být předmětem útoku ze strany pachatele a že na usmrcení plodu v těle matčině nemůže být nahlíženo jako na usmrcení člověka.¹¹⁵

¹¹² Sdělení ČSÚ 426/2012 Sb., o aktualizaci Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10), str. 176

¹¹³ Srov. KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 12. ISBN 978-80-7400-047-8; JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 534. ISBN 978-80-87576-64-9; NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 27. ISBN 978-80-7357-509-0

¹¹⁴ MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina; K vymezení objektu trestných činů proti životu. Trestní právo. 1997, č. 12, str. 17

¹¹⁵ MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina; K vymezení objektu trestných činů proti životu. Trestní právo. 1997, č. 12, str. 17

Souhlasně s tímto pojetím postupoval i Nejvyšší soud ČSR při posuzování případu popsaneho ve třetí kapitole mé práce a ve svém rozhodnutí z 1. 8. 1986 Ntd 246/86 judikoval, že za živého člověka lze považovat pouze živě narozený lidský plod.¹¹⁶

Na tento názor Mitlöhnerna a Režňákové pak reagoval Dolenský ve svém pojednání a připomněl, že české trestní právo „klade počátek lidského života do počátku porodu“.¹¹⁷

Císařová následně připojila k teorii Mitlöhnerna a Řezňákové další kritérium pro definování živého jedince, kterým je oddělení od matky.¹¹⁸

Další odlišný přístup nabídl ve svém příspěvku Kühn, který stejnou trestněprávní ochranu jako narozeným dětem přiznává plodu již v průběhu porodu, avšak od okamžiku, kdy je evidentní, že proces porodu je nevratný.¹¹⁹

Potřebu vyjádřit názor odborníka (lékaře) v dané věci pocítil MUDr. Uzel, když ve svém článku vyjádřil souhlas s Mitlöhnerem, Řezňákovou a Císařovou, a přisoudil dítěti trestněprávní ochranu od okamžiku narození.¹²⁰

Dalším v řadě, kdo v jiném odborném časopise reagoval na dané téma, byl Kučera, který přistoupil k definování hmotného předmětu útoku následujícím způsobem: „*Hmotným předmětem je novorozené dítě, tj. lidský jedinec narozený nebo rozený z matky, od okamžiku, kdy se prořezává hlava nebo vedoucí část dítěte, a to za předpokladu, že se narodí, resp. rodí živý, a za předpokladu, že dle stávající úrovně medicínského poznání nejde o potrat.*“¹²¹

Podobný postoj zaujímá i Šámal v komentáři k trestnímu zákoníku, který za novorozence označuje dítě od počátku porodu (do porodu je tato bytost plodem). Počátkem porodu chápe druhou dobu porodní, tudíž zde není kladen důraz ani na opuštění těla matky ani jeho oddělení. Za nezbytné však považuje, aby vývoj dítěte

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. I Ntd 246/86;

Jednalo se o případ otce, který se neúspěšně pokusil sám vybavit dítě císařským řezem, které zemřelo na následky nitroděložního udušení.

¹¹⁷ DOLENSKÝ, Adolf; Momentum partus. Trestní právo. 1998, č. 3, str. 6

¹¹⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5, str. 20

¹¹⁹ KÜHN, Zdeněk; K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo. 1998, č. 10, str. 20

¹²⁰ UZEL, Radim; Porod a začátek života. Trestní právo. 1999, č. 4, str. 13

¹²¹ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5., str. 142

dosáhl takového stupně, který mu zajistí přežití mimo dělohu alespoň po určitou dobu. Blíže se však k tomuto časovému rozmezí nevyjadřuje.¹²²

Jak jsem již v předchozí pasáži uvedla, ve většině soudobých učebnic trestního práva se lze setkat s názorem, že člověkem se rozumí dítě již od začátku porodu. Komentář trestního zákoníku nahlíží na počátek porodu jako na okamžik prořezávání hlavičky dítěte či jeho vedoucí části. Já se však plně ztotožňuji s názorem poněkud odlišným, který dlouhodobě prezentuje JUDr. Škvain. Ten jako živého člověka z pohledu trestního práva chápe plod již od první doby porodní.¹²³

Přestože medicína užívá pojem plod až do okamžiku jeho úplného vypuzení z matčina těla a jako novorozence označuje dítě až po jeho narození, pro účely trestního práva je třeba chápat jako člověka i plod v průběhu porodu. Při obhajobě tohoto názoru se budu opakovat, neboť stejně jako považuji za nutné vymezit pojem porod z časového hlediska co možná nejvíce široce, je za účelem poskytnutí co největší ochrany dítěti i u tohoto termínu třeba užít co nejširší výklad pro dosažení téhož účelu. Kdybychom spojili počátek života s okamžikem nádechu či výdechu, dosáhli bychom dekriminalizace usmrcení plodu jeho matkou při první a druhé fázi porodu, a to, jak se domnívám, není v souladu jak s předmětným ustanovením trestního zákoníku (a s úmyslem zákonodárce), tak s čl. 36 Listiny a ani s Mezinárodní úmluvou o právech dítěte (viz kapitola 3.4.).

Dle mého názoru lze říci, že matka může vraždu vykonat pouze na živě narozeném dítěti (které vykazovalo známky života v podobě dechu, pulzace pupečnicku, srdeční činnosti či pohybu svalstva) nebo na dítěti, jež se sice nestačilo nadechnout, vzhledem k tomu, že zemřelo ještě před vypuzením z těla matky, avšak lze se domnívat, že bez násilného zásahu ze strany pachatelky by bylo schopné mimoděložního života. Posouzení schopnosti přežít mimo matčino tělo je pak otázkou znaleckého posudku.

¹²² ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012, str. 1498. ISBN 978-80-7400-428-; Srov. NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 27. ISBN 978-80-7357-509-0

¹²³ KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 12. ISBN 978-80-7400-047-8

4.2.3. Objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Znaky, jež v souhrnu utváří objektivní stránku trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, charakterizují jeho vnější podobu, tedy způsob vykonání vraždy a její následky. V tomto případě se jedná jak o obligatorní znaky, jimiž jsou jednání, následek a příčinná souvislost, tak i znak fakultativní (doba spáchání trestného činu při porodu nebo bezprostředně po něm).

4.2.3.1. Vražedné jednání

Jednáním se tradičně rozumí projev pachatelovy vůle ve vnějším světě, přičemž vůle může jeho pohyby buďto vést, či je naopak zadržet.¹²⁴ Spáchat tento trestný čin tedy lze jak konáním, tak opomenutím povinnosti (matka úmyslně neposkytne dítěti poporodní ošetření).¹²⁵

Konkrétními způsoby, jimiž matky usmrtily své čerstvě narozené děti, se blíže zabýval Kučera, který ve svém literárním příspěvku v časopise Zdravotnictví a právo poukázal také na některá obecná fakta související s vražednými praktikami žen.

Většina vražd obecně je spáchána bez předchozí přípravy, což se promítá i do způsobu jejich provedení. Pachatel se tedy snaží usmrtit člověka co nejjednodušším způsobem, který nevyžaduje složité chystání. V souvislosti s tím lze konstatovat, že při opatřování vražedného nástroje je prioritní především jeho snadná dostupnost (bezprostřední dosah).¹²⁶ Z povahy trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou se mi pak jeví jako samozřejmé, že toto bude platit u drtivé většiny případů.

Nyní přistoupím k podrobnějšímu pojednání o způsobech, kterými matky usmrcují své novorozené děti. Pro tento účel si dovoluji parafrázovat Kučerův článek publikovaný v odborném časopisu Zdravotnictví a právo. Zde jsou vraždy novorozenců rozčleněny na aktivní a pasivní. Do kategorie aktivních vražd se pak řadí různé formy udušení, tupé násilí, řezné a bodné rány, popálení, otrava a střelné

¹²⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 174. ISBN 978-80-87576-64-9

¹²⁵ KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 19. ISBN 978-80-7400-047-8

¹²⁶ KUČERA, Jiří; Způsob páchaní v případech vražd novorozených dětí matkami. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 7, str. 10

rány. U pasivních vražd rozlišuje dva způsoby provedení - neposkytnutí nutného poporodního ošetření a ponechání dítěte ležet na místě.

4.2.3.1.1. Udušení

Nejběžnějším způsobem, jímž jsou novorozenci usmrcováni, je udušení ze zardoušení. Matka tiskne krk dítěte svými rukama, dokud dítě nepřestane dýchat. U novorozenat se jedná o velmi snadné provedení, které nevyžaduje žádné nástroje. To je zajisté důvodem tohoto prvenství.

S udušením z uškrcení se také lze v praxi velmi často setkat. Jako škrtidlo může posloužit cokoli, co je v daném momentě v dosahu. Kučera jako příklady uvádí provázek, podprsenku, či šňůru sloužící pro podvázání pupečnicku. V nedávné době jsme měli možnost v médiích sledovat případ, kdy novorozenou holčičku uškrtila matka tepláky.¹²⁷

Ojedinelé je udušení z oběšení. K tomuto způsobu Kučera uvádí kauzu, ve které byl novorozenec pověšen na šňůře za hák šatníku.

Dalším často se vyskytujícím způsobem vraždění je udušení z uzavření dýchacích cest měkkým předmětem. V praxi se jedná zejména o situace, kdy buď matka zabalí dítě tkaninou tak, že nemůže dýchat, nebo mu za pomoci polštáře, deky, či šátku zakryje nos a ústa, dokud dítě neumrtí. Za raritní pak Kučera považuje případ matky, která v porodnici tiskla dítě k prsu při kojení tak silně, až jej zavraždila.

Jiné pachatelky zvolily jako cestu k usmrcení svého dítěte uzavření dýchacích cest předmětem zavedeným do úst. K tomu je nejčastěji užívána látka, papír, či vata. Sem lze zařadit i zahrabání dítěte za živa do hlíny, hnoje nebo popela. Existují však i ojedinělé situace, kdy matky zavedly prsty do hrtanu miminka a tímto způsobem zabránily dýchání.

¹²⁷ BENEŠ, Martin; Matka deseti dětí uškrtila novorozence, styděla se za další těhotenství. In idnes.cz [online]. Vydáno dne 29. 8. 2013, dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/matka-zavrazidla-novorozene-dite-dl1-/krimi.aspx?c=A130829_112114_budejovice-zpravy_khr [citováno dne 25. 2. 2015]

Z nedávné minulosti pak mohu uvést případ, kdy matka zkombinovala výše uvedené vražedné způsoby, kdy roubíkem z toaletního papíru zardousila a současně pupeční šňůrou uskrtila své dítě.¹²⁸

Udušení z utopení Kučera zrovna neřadí k nejčastějším vražedným způsobům.¹²⁹ Ale vzhledem k tomu, že vraždě novorozeňat velmi často předchází porod probíhající nad záchodovou mísou, se domnívám, že nemalé procento pachatelek shledalo tento způsob usmrcení jako nejsnazší. Tak tomu bylo například v kauze, kdy pachatelka po vypuzení dítěte nad toaletou nechala novorozence ležet s hlavou ponořenou ve výpusti záchodové mísy plné vody.¹³⁰

4.2.3.1.2. Tupé násilí

Tupé násilí je druhou nejčastější formou aktivních vražd. Většinou se jedná o útoky vedené proti novorozencově hlavičce, ať už jejím tlučením o tvrdou podložku, smáčknutím hlavy rukama či nohou. V neposlední řadě matky sáhnou po určitém předmětu a své dítě jím utlučou. Kučera ve svém příspěvku popisuje i případ z roku 1890, kdy matka poranila hlavičku dítěte při snaze vtlačit jej do klosetu a po tomto neúspěšném pokusu jej vyhodila z okna.¹³¹

4.2.3.1.3. Řezné a bodné rány

Velmi málo případů pak bylo popsáno v souvislosti s usmrcením dítěte v důsledku řezné rány většinou vedené v oblasti krku dítěte. V porovnání s tímto je výskyt bodných ran mnohem častější. Takto jednala pachatelka v případě, jímž se československá justice zabývala počátkem 70. let.¹³² Zde matka své čerstvě narozené dítě nejprve rdousila rukama, načež jej několikrát bodla nůžkami v oblasti srdce, čímž ho usmrtila. Kučera pak zmiňuje unikátní kauzu, kdy matka zavedla

¹²⁸ ČTK; Autor neznámý. Za zabití novorozeněte dostala matka 16 let. In ceskatelevize.cz [online]. Vydáno dne 31. 5. 2012, dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/179305-za-zabiti-novorozenete-dostala-matka-16-let/>; Pravomocné rozhodnutí soudu mi není známo, avšak nepravomocným rozsudkem prvoinstančního soudu byla matka odsouzena za vraždu podle § 220 zákona č. 140/1961 Sb, trestního zákona.

¹²⁹ KUČERA, Jiří; Způsob páčání v případech vražd novorozených dětí matkami. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 7, str. 12

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 3 Tdo 367/2012

¹³¹ KUČERA, Jiří; Způsob páčání v případech vražd novorozených dětí matkami. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 7, str. 13; Srov. TESARĚ, Jaromír; Vražda dítěte ze soudně lékařského i kriminalistického stanoviska. Separát z knihovny pro kriminalitu. 1954, č. 1, str. 35- 53

¹³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73

teploměr svému dítěti do konečníku, prorazila jím tlusté střevo, což bezprostředně vedlo k jeho smrti.¹³³

4.2.3.1.4. Popálení

S popálením dítěte, jakožto příčinou jeho smrti, se praxe také již několikrát setkala, byť oheň slouží spíše k odstranění mrtvolky. Mitlöchner popsal případ jedné pachatelky, jež se přiznala k vraždě novorozence. Tu vykonala ihned poté, co doma potají porodila tak, že dítě vložila do roztopeného topeniště pod kotlem v domácí prádelně. Následně se doznala ke spáchání totožného činu na svém předchozím dítěti, které se narodilo o rok dříve.¹³⁴

V posledních letech pak média informovala o ženě, která na sklonku roku 2013 doma tajně porodila chlapce a po přerušení pupeční šňůry vhodila živé novorozence do kotle na tuhá paliva.¹³⁵

4.2.3.1.5. Usmrcení dítěte v těle matky

Vzhledem k mému názoru, že vraždu lze spáchat na dítěti hned od první doby porodní, tedy ještě v matčině děloze (popřípadě v porodních cestách), považuji za vhodné uvést i takovéto typy možného vražedného jednání.

V odborné literatuře se uvádí, že dítě v těle matky lze usmrtit důsledkem mechanického násilí na plod přes břišní stěnu.¹³⁶ Lze si však představit i situace, kdy matka svému dítěti ještě před narozením způsobí smrt mechanickým násilím tak, že si zavede předmět (např. pletací jehlice) přímo do porodních cest/dělohy a násilnou manipulací jej usmrtí.

¹³³ KUČERA, Jiří; Způsob páchaní v případech vražd novorozenců dětmi matkami. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 7, str. 13

¹³⁴ MITLÖCHNER, Miroslav; Vražda novorozence dítěte matkou- kazuistika. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 11, str. 20

¹³⁵ Autor neznámý. Matka, která spálila své novorozence dítě, dostala 16 let vězení . In idnes.cz [online], vydáno dne 28. 8. 2014, dostupné z: http://praha.idnes.cz/matka-zabila-novorozene-dite-dostala-sestnact-let-fs1-/praha-zpravy.aspx?c=A140828_085455_praha-zpravy_bur [citováno dne 10. 3. 2015]

Právní posouzení této věci soudem mi není známo.

¹³⁶ ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, str. 182. ISBN 978-80-247-3594-8

Ani fakt, že při vraždění novorozeňat ještě před jejich vypuzením z těla zde existuje velké riziko ohrožení zdraví, či dokonce života matky, ovšem tyto situace zcela nevylučuje

4.2.3.1.6. Neposkytnutí poporodního ošetření novorozenci

Pasivními vraždami Kučera míní situace, kdy se dítěti nedostane nutné poporodní péče, či jej matka ponechá ležet na místě. Poporodní ošetření novorozence, jehož neposkytnutí zapříčiní smrt dítěte, může mít dvě podoby. Tou první je neodstranění blan z obličeje, které mohou miminku bránit v dýchání. Dále se jedná o nutné podvázání pupečníku, kterým se zabraňuje vykrvácení. Ovšem Tesař považuje vykrvácení z pupečníku za velmi vzácné.¹³⁷

4.2.3.1.7. Ponechání dítěte ležet na místě

Pokud matka své dítě vědomě ponechá ležet na místě, příčin vedoucích k jeho usmrcení může být několik. Pravděpodobně nejčastěji se bude jednat o smrt v důsledku podchlazení (postačí teplota kolem +15°C)¹³⁸ či v důsledku udušení (případy, kdy dítě leží obličejem v tkanině).

Tichý mezi pasivní vraždy řadí i situace, kdy se matka domnívá, že je její dítě mrtvé.¹³⁹ Pravděpodobně jsou tímto míněny případy, kdy novorozeně na první pohled nejeví známky života (nepláče, nedýchá) a matka mu následně neposkytne nezbytnou poporodní péči, či jej jakožto mrtvolu ponechá ležet na místě, kde hrozí podchlazení, anebo jeho tělo včetně hlavy zabalí do tkaniny, která zabráni přístupu vzduchu do plic dítěte. Já se však domnívám, že se jedná o negativní skutkový omyl, kdy je žena přesvědčena o tom, že svým jednáním, ať už aktivním či pasivním, nenaplnjuje znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy, neboť mrtvé narozené dítě nemůže být znovu usmrceno. Ustanovení § 18 odst. 4 TZ výslovně stanoví, že „*Kdo při spáchání trestného činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně; ...*“. Předmětný výrok Tichého o pasivních vraždách tedy jasně odporuje trestněprávní teorii, neboť

¹³⁷ TESÁŘ, Jaromír; Vražda dítěte ze soudně lékařského i kriminalistického stanoviska. Separát z knihovny pro kriminalitu. 1954, č. 1, str. 31

¹³⁸ TESÁŘ, Jaromír; Vražda dítěte ze soudně lékařského i kriminalistického stanoviska. Separát z knihovny pro kriminalitu. 1954, č. 1. Str 50

¹³⁹ Tichý. Trestní právo. 2006. poznámka pod čarou č. 48, str. 27

v případech skutkového negativního omylu je úmyslné jednání vyloučeno, zatímco zákon v případech vražd vyžaduje jednání úmyslné.

4.2.3.2. Následek

Aby bylo výše uvedené jednání pachatele posuzováno jako spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, musí dojít k naplnění dalších obligatorních znaků. Především je nezbytné, aby v přímém důsledku takovéhoto jednání byla novorozenci přivozena smrt.¹⁴⁰

4.2.3.3. Čas jako fakultativní znak objektivní stránky

Fakultativním znakem, který charakterizuje objektivní stránku skutkové podstaty tohoto trestného činu, je čas, kdy může dojít k jeho spáchání. Přímo v zákoně je tento časový úsek vymezen slovy „*při porodu nebo bezprostředně po něm*“.¹⁴¹

Jak jsem již zmínila v kapitole 3. mé práce, dobu při porodu je třeba vykládat jako období od první doby porodní (od nástupu pravidelných děložních kontrakcí) do úplného vypuzení lůžka (konec třetí doby porodní)

Lékařská věda vymezuje poporodní období dvěma hodinami. Pro účely trestního práva však nelze tento časový úsek takto jednoznačně vymezit, neboť je vždy nutné vykládat jej v přímé souvislosti s dobou, po kterou trvá rozrušení způsobené porodem. Jinak řečeno doba bezprostředně po porodu se ve smyslu § 142 TZ se rovná době, po kterou se rodička ocitá ve stavu specifického rozrušení.¹⁴²

Snad poprvé se k době trvání mimořádného rozrušení rodičky vyjádřil Nejvyšší soud České republiky, který ve svém rozhodnutí Zm II 299/34 judikoval, že tento duševní stav, jenž oslabuje vůli ženy, může trvat i několik dní po porodu.¹⁴³

Oproti tomu Mitlöchner tento časový úsek považuje za mnohem kratší. K danému problému uvedl: „*Rozrušení způsobené porodem ve většině případů netrvá dlouho. Rodička se většinou po porodu obvykle uklidňuje a ve většině případů se dostavuje*

¹⁴⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 174- 193. ISBN 978-80-87576-64-9

¹⁴¹ §142 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁴² KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 19. ISBN 978-80-7400-047-8

¹⁴³ In: JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena; Mezníky českých právních dějin. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu. Praha: C. H. Beck, 1996, str. 586. ISBN 80-7179-038-9

*občerstvující spánek. Spánek značí utlumení funkce orgánu a tedy i soustavy nervové, a proto je možno tvrdit, že okamžikem usnutí obvyčejně přestává i rozrušení rodičky.*¹⁴⁴

Autor příslušné pasáže v komentáři k trestnímu zákoníku se přiklání k prvorepublikové judikatuře a připouští situace, kdy nedojde ke zklidnění matky ani po spánku a rozrušení tím pádem může trvat několik dní. Současně ale uvádí, že je nutné zjišťovat dobu jeho trvání na základě znaleckého posudku.¹⁴⁵

4.2.4. Subjekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Subjektem trestného činu se obecně rozumí pachatel, tedy trestně odpovědná¹⁴⁶ fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného činu a v době jeho spáchání byla přičetná.¹⁴⁷

Tato skutková podstata nadto vyžaduje speciální vlastnosti pachatele (lépe řečeno speciální vztah pachatele k předmětu útoku) k tomu, aby byly řádně naplněny všechny její znaky. Jedná se tedy o subjekt konkrétní, kterým může být pouze matka novorozeněte.¹⁴⁸

V souladu se zněním § 775 občanského zákoníku je matkou žena, která dítě porodila, a to i v případech, kdy se jedná o náhradní mateřství (rodička zde vystupuje jako hostitelka, která donosí a porodí dítě, přičemž genetickou matkou může být i jiná žena).¹⁴⁹

Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy nevylučuje, že by se tohoto typu provinění nemohla dopustit i dívka mladší 18 let, avšak pouze pokud by dosáhla

¹⁴⁴ MITLÖHNER, Miroslav; Čas jako významná právní skutečnost. Bulletin advokacie. 2000, č. 4, str. 44

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012, str. 1499. ISBN 978-80-7400-428-5

¹⁴⁶ U mladistvých pachatelek se dále vyžaduje rozumová a mravní vyspělost podle § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

¹⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 194. ISBN 978-80-87576-64-9

¹⁴⁸ KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 18. ISBN 978-80-7400-047-8

¹⁴⁹ § 775 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

takového stupně rozumové a mravní vyspělosti, aby mohla rozpoznat protiprávnost svého jednání, či své jednání ovládat.¹⁵⁰

➤ **Problematika spolupachatelství a účastenství**

Pakliže se matka při spáchání tohoto trestného činu ocitne v pozici spolupachatele nebo návodce, organizátora či pomocníka, a jedná tak v rozrušení způsobeném porodem, je na její jednání nahlíženo podle privilegované skutkové podstaty. To však neplatí v případech, kdy je spolupachatelem či účastníkem jiná osoba.¹⁵¹

Ke stejnému závěru dospěl i Krajský soud v Brně v 50. letech, když posuzoval případ, kdy otec dítěte nabádal svou družku už v průběhu jejího těhotenství k tomu, aby dítě sprovodila ze světa. Současně jí vyhrožoval, že ji opustí, pokud se dítě narodí. K vraždě svou družku vyzval ještě toho dne, kdy začala rodit. Ta na toaletě, kde bez partnerovi asistence porodila a nechala dítě zadusit se v kalu. Druh jí následně pomáhal s úklidem místa činu a se zahlazením stop. Otec dítěte byl pak lidovým soudem uznán vinným návodem k trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou s argumentem, že si nelze představit, aby se účastník dopustil návodu k trestnému činu, jehož se nedopustil hlavní pachatel. Odvolací soud vyvrátil toto tvrzení tím, že z logiky věci vyplývá, že pokud privilegovanost TČ vraždy novorozeného dítěte matkou tkví právě ve výjimečném stavu rozrušení, který byl vyvolán fyziologických procesech při porodu, může tento stav svědčit pouze rodiče, nikomu jinému. Na tomto základě by se mělo jednání otce dítěte posoudit jako návod k trestnému činu vraždy (základní skutkové podstatě).¹⁵²

4.3 Shrnutí

V souvislosti se studiem pramenů, které nejrůznějšími způsoby objasňovaly problémy související s ustanovením trestního zákoníku o vraždě novorozeného dítěte matkou a především pak při studiu souvisejících kauz, jsem získala dojem, že tyto případy v praxi vykazují mnoho společných rysů. Ráda bych teď na základě

¹⁵⁰ § 1, § 5 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

¹⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012, str. 1499. ISBN 978-80-7400-428-5

¹⁵² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11.3.1953 sp. zn. 8 To 13/53

poznatků získaných při zpracování kapitoly 4 nastínila typickou situaci spadající pod § 142 TZ.

Ve většině případů matky svá těhotenství tají. Před porodem nenavštíví lékaře ani se jiným způsobem nepřipravují k porodu. Ženy většinou nemají vhodné sociální zázemí a již v průběhu těhotenství jsou vystavovány negativním vlivům a psychickým nátlakům od svého okolí, které vedou k tomu, že si novorozence nepřejí, nebo se bojí ponechat si ho. Ve většině případů, na které jsem v průběhu psaní diplomové práce narazila, matky rodily tajně v absolutně nevyhovujících podmínkách, např. na toaletě. To byl jeden z velmi stresujících faktorů, který silně působil na psychiku ženy a spolu se silnými bolestmi, komplikovaným porodem, ztrátou krve a v neposlední řadě také s nejrůznějšími nepříjemnými událostmi z nedávné minulosti, se tímto způsobem vyvolalo velmi silné rozrušení u rodičky. Většinou bezprostředně po vypuzení bylo dítě usmrceno. V mnoha případech se pak matky snažily zbavit mrtvolky zahrabáním, spálením či odhozením do odpadků. Ženy byly většinou stíženy trestem odnětí svobody, přičemž někdy došlo k podmíněnému odložení jeho výkonu.

Jsem si vědoma toho, že TČ VNDM nepředstavuje pro společnost jako celek příliš velké ohrožení, a tím pádem je také matka chráněna (před přísným trestem) více než dětský život, avšak v průběhu zpracování předchozích pasáží jsem se nemohl zabavit dojmu, že se jedná o určitou nespravedlnost. Svůj postoj jsem změnila až s přihlédnutím k zahraniční právní úpravě. Oproti ní totiž česká úprava a především soudní praxe přistupuje k danému činu mnohem úměrněji v tom smyslu, že ochrana matky převažuje nad ochranou dítěte opravdu jen po nezbytnou dobu.

Na tomto místě bych tedy ráda poukázala na anglickou a waleskou právní úpravu neonaticidy a infanticidy. Ta chrání matku novorozence před přísným trestem v mnohem širší časové rovině než český TZ. V souladu s Infanticide Act z roku 1938 (ve znění Coroners and Justice Act z roku 2009) budou tamější soudy přistupovat mírněji k matce, která ve specifických stavech rozrušení usmrtí novorozence nebo i kojence až do jeho 12 měsíců. Na pachatelku tohoto trestného činu se bude nahlížet, jako by se dopustila trestného činu zabití. Specifickými stavy

se zde míní nedostatečné zotavení po porodu a jiná rozrušení související s mateřstvím.¹⁵³

Na základě výše uvedeného pak jednoznačně mohu souhlasit s českou právní úpravou a českou soudní praxí, neboť se mi jeví jako nemyslitelné ospravedlňovat pachatelku takto otřesného činu jejím rozrušením ještě rok po narození dítěte. Ovšem fakt, že v Anglii a Walesu je na matky - pachatelky nahlíženo, jakoby se dopustily zabití, může na první pohled vyvolat dojem, že za tento čin budou ukládány vyšší trestní sazby, než je tomu u privilegované skutkové podstaty TČ VNDM v ČR.¹⁵⁴ To mě přimělo vyhledat případ zapadající do výše uvedeného českého modelu neonaticidy, který nakonec britská justice právně posoudila jako zabití a na kterém je jasně patrné, že na Britských ostrovech je k této problematice přístupováno mnohem liberálněji.

Zde se jednalo o jedenadvacetiletou ženu, která nikoho neinformovala o svém těhotenství. V koupelně své nevlastní sestry porodila dítě a následně jej zabalila do dvou igelitových pytlů a vynesla z domu. Poté, co dítě nepřestalo jevit známky života, ho ubodala nůžkami. Na základě faktu, že v průběhu těhotenství byla značně deprivována, byl její skutek britskými soudy posouzen jako „manslaughter on the basis of diminished responsibility“, tedy zabití při snížené odpovědnosti. Za svůj čin byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 12 měsíců, od kterého bylo následně odvolacím soudem upuštěno.¹⁵⁵

O větší ochraně matky nežli dětského života pak svědčí i zpráva Court of Appeal, který uvedl, že mezi léty 1979-1988 bylo evidováno 59 případů infanticidy, přičemž ani v jednom případě nebyl pachatelce uložen trest odnětí svobody.¹⁵⁶

¹⁵³ Infanticide Act 1938 [online]; dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1>, ve znění ve znění Coroners and Justice Act 2009 [online] dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/section/57> [citováno dne 15. 3. 2015]

¹⁵⁴ Stejně jako tomu je v České republice.

¹⁵⁵ R. v Lewis (Jacqueline Eunice); (1989) 11 Crim. App. R. (S.) 577; [1990] Crim. L.R. 348; dostupné z:

<http://login.westlaw.co.uk/ergo.glam.ac.uk/maf/wluk/app/document?&srguid=ia744cc63000014c48404e600feff53f&docguid=I55ABD400E42811DA8FC2A0F0355337E9&hitguid=I55ABD400E42811DA8FC2A0F0355337E9&rank=10&spos=10&epos=10&td=24&crumb-action=append&context=22&resolvein=true> [citováno 22. 3. 2015]

¹⁵⁶ R v Sainsbury (1989) 11 Cr App R (S) 533 [online], dostupné z: http://www.cps.gov.uk/legal/s_to_u/sentencing_manual/infanticide/ [citováno 20. 3. 2015]

5. Dokazování

5.1. Dokazování prováděné ohledně subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Velmi obtížné je prokázání vnitřního vztahu pachatelky k jejímu činu. Subjektivní stránkou v užším slova smyslu jsou míněny pouze zákonem vyžadované znaky. V tomto případě tedy postačí prokázání úmyslu a rozrušení matky způsobené porodem. Při svých úvahách o vině a trestu však soud často zkoumá i další rozšiřující znaky, které skutková podstata trestného činu výslovně neobsahuje. Těmi jsou například motivace, osobnostní rysy obžalované apod.

V první řadě je důležité prokázat zavinění. Neexistuje-li zavinění, není trestného činu. Je tedy důležité nepochybně zjistit existenci úmyslu pachatelky, přičemž postačí i úmysl eventuální. Současně je nezbytné vyloučit u tohoto trestného činu nepřičetnost či stav snížené přičetnosti na základě znaleckého posudku vypracovaného znalcem z oboru psychiatrie.¹⁵⁷

Kučera pak doporučuje zkoumat také pohnutku, byť ji tato skutková podstata přímo neuvádí, a to z důvodu určení stupně škodlivosti daného jednání pro společnost.¹⁵⁸

Následně se přistupuje k nejdůležitějšímu a pravděpodobně také nejsložitějšímu procesu, díky kterému lze daný zločin subsumovat pod tuto privilegovanou skutkovou podstatu, a tím je prokázání speciálního duševního stavu matky označovaného jako rozrušení způsobené porodem.

Vzhledem k tomu, že se jedná o posouzení právní otázky, je pouze orgán činný v trestním řízení (v konečné instanci soud) oprávněn rozhodnout, zda-li tu toto rozrušení bylo či nikoli. Musíme ale vycházet ze zásady *iura novit curia*, kdy posouzení věcí, k nimž soud nemá dostatečnou kvalifikaci, by se mělo opírat o odborné znalosti. Je tedy nadmíru jasné, že soud by měl svůj závěr o existenci rozrušení způsobeného porodem opřít o znalecké posudky.¹⁵⁹

¹⁵⁷ § 116 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním (trestní řád)

¹⁵⁸ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, str. 141

¹⁵⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. s. 438. ISBN 978-80-87576-64-9

V minulosti nebylo absolutně jasné, z kterého lékařského oboru je vzhledem ke specializaci nejkompetentnější znalec. Tento problém rozřešil Nejvyšší soud, který ve svém rozhodnutí ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73 judikoval, že k posouzení takto výjimečného rozpoložení je nejpovolanější znalec z oboru porodnictví, neboť se jedná o zhodnocení projevů rodičky při porodu.¹⁶⁰

Domnívám se však, že velký význam při zkoumání rozrušení způsobeného porodem zaujímá i znalecký posudek z oboru psychiatrie. Tento velmi specifický duševní stav sice musí být vyvolán fyziologickými procesy (dlouhý, bolestivý, komplikovaný porod), což jednoznačně nejlépe popíše znalec z oboru gynekologie a porodnictví, ale koneckonců stále se jedná o psychický stav matky, a proto by se k věci měl, dle mého názoru, vyjádřit i psychiatr.¹⁶¹

Myslím si, že by bylo nejvhodnější, aby nejprve gynekolog - porodník popsal průběh porodu a projevy rodičky a na základě těchto závěrů doplněných o psychiatrický posudek, by soud určil míru matčina rozrušení.

Současně se domnívám, že pokud soud znalci z oboru psychiatrie položí otázky týkající se rozrušení způsobeného porodem, nemělo by docházet k pouhému konstatování psychiatra, že není kompetentní k zodpovězení této otázky, jak tomu bylo v posledně zmíněném případě (7 To 45/73), a delegovat tento problém pouze na porodníka, ale měl by se k věci vyjádřit. Uvedený postup se mi jeví jako zažitá praxe.

V rámci mé stáže u Ústavního soudu ČR jsem měla možnost prostudovat případ usmrcení novorozence, jímž se Ústavní soud v roce 2014 zabýval, a i zde znalec z oboru klinická psychologie, který společně s psychiatrem vypracoval znalecký posudek, nezodpověděl otázku soudu ohledně posouzení rozrušení rodičky při porodu a pouze odkázal na znalecký posudek z oboru porodnictví.¹⁶² Na základě této zkušenosti a s přihlédnutím do minulých kauz, se domnívám, že evidentně ne všem soudcům postačí znalecký posudek porodníka k určení stavu rozrušení

¹⁶⁰ Srov. Rozhodnutí NS ČSFR 1 Tzf 6/91; in JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena; Mezníky českých právních dějin. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu. Praha: C. H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-038-9

¹⁶¹ Srov. Rozhodnutí NS ČSSR Tpjf 24/85; in JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena; Mezníky českých právních dějin. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu. Praha: C. H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-038-9

¹⁶² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9.6.2014 sp. zn. IV. ÚS 787/13

způsobeného porodem, vzhledem k tomu, že tito soudci měli potřebu hledat odpovědi zároveň u psychiatrů

Osobnostní charakteristiku matky - pachatelky podává soudu znalec z oboru klinická psychologie. Na základě nejrůznějších psychologických testů, rozhovorů s ní a jejími blízkými pak vykreslí její psychologický profil. Psycholog také popíše rodinné vztahy, sociální prostředí, ve kterém se žena pohybovala apod. Tato zjištění jsou také důležitá, neboť se v určité míře promítají do vražedného jednání v tom smyslu, že jsou jeho příčinou, či zosťňují rozrušení rodičky. Je proto nezbytné, aby si je soud opatřil pro svůj výrok o vině a trestu.

5.2. Dokazování prováděné ohledně objektu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Při podezření ze spáchání tohoto trestného činu je třeba zodpovědět následující otázky, které se týkají jeho objektu: Zda se jedná o novorozence, jestli je dítě schopné mimoděložního života, zda se narodilo živé a po jakou dobu žilo.¹⁶³

K těmto závěrům soud dospěje především na základě znaleckého posudku z oboru soudního lékařství, avšak nelze opomenout i jiné důkazní prostředky, jako např. výpovědi svědků apod.

Standardně se zkoumají:

➤ Znamky novorozenosti

Mezi známky novorozenosti patří začervenání a zduření v okolí pupečníku a v mnoha případech (kdy matky dítě neošetřily a neumyly) také přítomnost krve, smolky a sýrového mazu na těle dítěte. Dalším znakem je také porodní nádor, který se však nevytváří např. u relativně malých dětí nebo při široké pánvi ženy.¹⁶⁴

➤ Důkazy živě narozeného dítěte

Znamkami života se rozumí dech, srdeční činnost, pulzace pupečníku a nesporný pohyb kosterního svalstva. Zatímco pohyb svalstva lze zjistit pouze z výpovědi svědků přítomných porodu, pro dokázání dechu dítěte se užívá objektivně vzato

¹⁶³ ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, str. 180. ISBN 978-80-247-3594-8

¹⁶⁴ ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, str. 180. ISBN 978-80-247-3594-8

přesnější a věrohodnější lékařská metoda - plovací zkouška plic. Pokud plíce (nebo jejich část) po vhození do vody klesnou ke dnu, znamená to, že se novorozenec nenadechl. Jedině plíce, které byly naplněny vzduchem, plavou na hladině (nebo se vznáší ve vodě). Pokud je plovací zkouška plic pozitivní, je účelné přistoupit ještě k plovacím zkouškám žaludku a střev. Prokáže-li se přítomnost vzduchu v žaludku, lze usuzovat, že dítě žilo několik minut. Při přítomnosti vzduchu v horní části tenkého střeva žilo pravděpodobně čtvrt až půl hodiny, pokud bude vzduch přítomen v celém tenkém střevě, žilo zhruba šest hodin, a v celém tlustém střevě více než 12 hodin.¹⁶⁵

V této souvislosti ještě podotýkám, že i výpovědi svědků, kteří nebyli přítomni porodu, ale například slyšeli dětský pláč, mohou představovat důležitý podklad pro závěr, že se dítě narodilo živé. Především by tomu tak mohlo být v situacích, kdy pachatelky zavražděné dítě spálí a není možné vykonat plovací zkoušku.

➤ **Schopnost mimoděložního života**

Pro mne nejdůležitější bod, který je třeba prokázat, představuje určení schopnosti dítěte žít mimo matčinu dělohu. Důležité je soustředit pozornost na to, jestli dítě určitou chvíli po narození žilo, nebo jestli lze důvodně předpokládat, že by se jako živé narodilo, kdyby nebylo v průběhu porodu usmrceno.¹⁶⁶

Prokázání schopnosti mimoděložního života pak nezávisí na faktu, po jakou dobu a zda vůbec dítě v konkrétním případě skutečně po porodu žilo a jak kvalitního či dlouhého života by bylo schopné po narození. Je zde důležité zkoumat kritéria, která dítě diferencují od plodu. Těmito znaky jsou váha nad 500 g, popřípadě opuštění těla matky po dosažení 22. týdne těhotenství a v krajních případech se přihlíží i k délce dítěte, která má být minimálně 25 cm.

Tomuto znaku přiřkládám velkou důležitost právě v důsledku mého přesvědčení, že lze dítě zavraždit již v těle matky. Bez prokázání této schopnosti by se v těch případech, kdy není novorozenci dána ani šance, aby se nadechl, jednoduše konstatovalo, že se dítě narodilo mrtvé a matka by byla beztrestná. Tato dekriminace by se ale týkala nejen vražd spáchaných od první doby porodní, ale

¹⁶⁵ ŠTEFAN, Jiří; HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, str. 181. ISBN 978-80-247-3594-8

¹⁶⁶ Srov. KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5, str. 142

i usmrcení novorozenců matkou, které připouští komentář k trestnímu zákoníku (v průběhu druhé doby porodní). Tímto mám na mysli porody, kdy se dítě rodí koncem pánevním, objeví se vedoucí část dítěte, přičemž hlavička zůstává v porodních cestách a matka v této fázi dítě zabije (např. bodnými ranami). I zde nebude možné prokázat dech, jako známku živě narozeného dítěte, avšak skutková podstata tohoto trestného činu by byla nepochybně naplněna.

Problematiku takového přístupu si uvědomuje i Kučera. Je otázkou, jestli by výše uvedené důvodné předpokládání nebylo porušením principu *in dubio pro reo*, avšak i on zastává názor, že řešit tyto případy beztrestností není vhodné. Podle něj lze uvažovat i o nahlížení na daný skutek jako na útok proti nezpůsobilému předmětu útoku.¹⁶⁷

Všechny výše uvedené skutečnosti v praxi zjišťuje soudní znalec ze soudního lékařství při soudní pitvě. Na základě svých poznatků většinou dokáže určit nejen výše uvedené znaky, ale i předpokládanou dobu úmrtí, způsob usmrcení apod. Předpokladem pro výkon pitvy a zevní prohlídky je však nalezení mrtvého tělčka.

V minulosti se česká justice již musela vypořádat s případem, kdy nebylo možné jednoznačně určit, zda se dítě narodilo živé, či mrtvé, nebo zda bylo v té době schopné mimoděložního života, a to v soudním rozhodnutí 3 Tdo 367/2012. V této věci se posuzoval skutek matky, která své těhotenství i následný porod usilovně tajila nejen před okolím, ale i před svým manželem. Na porod, byť znala jeho předpokládaný termín, se nijak nepřipravovala, stejně tak si nepořádila výbavu pro miminko. O svém činu vypověděla, že na toaletě porodila dítě, které nejevilo známky života. Z tohoto důvodu je také nechala ve výpusti záchodové mísy plné vody ležet s hlavou ponořenou ve vodě. Přerušila pouze pupeční šňůru. Po několika minutách jej za nohy vytáhla a tři dny doma mrtvolu ukrývala. Poté novorozence spálila. Při vyšetřování tohoto skutku policie našla pouze kosti dítěte, které žár nezničil. Ze znaleckých posudků jednoznačně vyplynulo jenom to, že se jedná o ostatky novorozeněte. Fakta o příčině jeho smrti se však zjistit nepodařilo. Matka před soudem vypověděla, že měla podezření na úmrtí plodu již týden před porodem v jejím těle, neboť v této době přestala cítit pohyby. To však bylo následně vyvráceno znaleckými posudky. Podle odborníků by v takovém případě bylo dítě

¹⁶⁷ KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, str. 142

při porodu macerované, což však žena neuvedla. Obhajoba postavila svou argumentaci na špatném vyhodnocení situace ze strany matky, která byla přesvědčena o smrti dítěte již před jeho narozením. Státní zástupce tedy poukázal na možnost posuzovat daný případ jako pokus trestného činu vraždy, a sice jako pokus na nezpůsobilém předmětu útoku.¹⁶⁸

5.3. Dokazování prováděné ohledně objektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Výsledky vyšetřovací činnosti orgánů činných v trestním řízení by měly podat obrázek o tom, jakým způsobem a za jakých okolností probíhalo vražedné jednání pachatelky. K tomuto účelu slouží nejen prohlídka místa nálezu mrtvoly a, je-li známo, ohledání místa činu, ale také výpověď svědků a samotné matky.

Prvním krokem při nalezení mrtvého těla s podezřením na násilnou smrt bývá zajištění stop příslušníky Policie ČR. Ti pořídí fotografie místa nálezu mrtvoly nebo místa činu, zajistí mikroskopické stopy a prohledají okolí.¹⁶⁹

Když se prohledává okolí místa nálezu mrtvého dítěte, je třeba si všimnout toho, zda bylo zabaleno a jestli je na obalech nějaké potřísnění (smolka, krev, sýrový maz apod.). Současně se pátrá po stopách krve a dalších tělních tekutin vylučovaných při porodu.¹⁷⁰

Po těchto úkonech je možné manipulovat s mrtvolkou. Nejprve provede zevní prohlídku těla přivolaný lékař, většinou za účasti sanitáře, či jiného zdravotnického asistenta. Ti se soustředí na zjištění předpokládané doby úmrtí a především na stopy násilí, které mnohdy vedou k určení příčin smrti.¹⁷¹

Trestní zákoník pak výslovně ukládá povinnost provést soudní pitvu a prohlédnout mrtvé tělo, pokud existuje podezření na smrt nastalou v důsledku trestného činu.¹⁷²

¹⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2012 sp. zn. 3 Tdo 367/2012

¹⁶⁹ KVAPILOVÁ, Helena; DOGOŠI, Michal. Soudní lékařství pro právníky a policisty. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 56. ISBN 978-80-7380-059-8.

¹⁷⁰ TESAR, Jaromír; Základy soudního lékařství pro právníky. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, str. 24

¹⁷¹ KVAPILOVÁ, Helena; DOGOŠI, Michal. Soudní lékařství pro právníky a policisty. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 56. ISBN 978-80-7380-059-8

¹⁷² § 115 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Samotná pitva má dvě fáze - zevní a vnitřní prohlídku. Je-li dítě zabaleno, detailně se zkoumá obal. Při zevní prohlídce se popisuje, čím je dítě pokryto (např. krev, smolka a jiné cizí hmoty), přítomnost oděrků a rýh na krku (svědčících o rdoušení či škrcení), bodných a řezných ran, krevních podlitin na jeho těle a zvláště důležité je zkoumání pupečníku (zda je vlhký, rosolovitý, či již zaschlý, jestli je odvázaný atd.). Tímto způsobem, nikoli však pouze, lze určit dobu, která uplynula od vraždy, neboť pupečník zasychá a odpadne zhruba po šesti dnech.¹⁷³

Čas smrti se zároveň determinuje podle posmrtných změn - posmrtných skvrn, posmrtné ztuhlosti a popřípadě stupně rozkladu.¹⁷⁴

V kombinaci se závěry učiněnými na základě vnitřní prohlídky těla pak lze přesněji určit příčinu úmrtí. Například tečkovité výronky na poplicnici, ve spojivkách očí atd. spolu s překrvením vnitřních orgánů, přítomností tmavé tekuté krve indikují smrt udušením.¹⁷⁵ Pokud by mikroskopický nález současně odhalil části tkániny v plicích dítěte, mohlo by se jednat o situaci, kdy bylo dítě udušeno po zabalení do deky, či peřiny.

Dalším důkazním prostředkem, který v objasňování vražedného aktu může mít značný význam, je výslech svědků. Vzhledem k tomu, že se ve většině těchto případů jedná o utajované porody, je málo pravděpodobné, že by událost někdo viděl přímo. Občas se ale stane, že někdo slyší dětský pláč či křik rodičky. Do pozice svědka by mohl být postaven gynekolog, kterého rodička vyhledala po porodu kvůli nejrůznějším komplikacím.

Také výslech matky může mnohé objasnit. Zde se však soud musí velmi pečlivě vypořádat s její důvěryhodností a pravdivostí její výpovědi. Oproti svědkům, má totiž matka, coby obviněná/obžalovaná, zájem na výsledku řízení.¹⁷⁶

¹⁷³ ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, str. 181. ISBN 978-80-247-3594-8

¹⁷⁴ KVAPILOVÁ, Helena; DOGOŠI, Michal. Soudní lékařství pro právníky a policisty. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, str. 57. ISBN 978-80-7380-059-8

¹⁷⁵ KVAPILOVÁ, Helena. Soudní lékařství pro právníky. 1. vyd. Aleš Čeněk, 1999, str. 126. ISBN 80-902627-3-2

¹⁷⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 404. ISBN 978-80-87576-44-1

5.4. Dokazování prováděné ohledně subjektu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Výsledkem dokazovací činnosti v tomto bodě by mělo být zjištění, že pachatelkou je matka (žena, která dítě porodila). K určení mateřství se užívá genetické testování. Avšak je třeba upozornit, že ne vždy musí být v testech DNA nalezena shoda mezi rodičkou a novorozencem. Jedná se o případy, kdy dítě porodila náhradní matka a ke vzniku zárodku (a posléze dítěte) bylo užito genetického materiálu jiné ženy. Dítě je nositelem genetických informací biologických rodičů. Tělo náhradní matky sice ovládá genetickou výbavu dítěte tak, že z genů poskytnutých biologickou matkou a otcem vybere, které z nich budou využity, tuto skutečnost nelze prokázat genetickým testováním. Testy DNA tedy neprokazují, kdo dítě porodil a komu svědčí privilegovaná skutková podstata.¹⁷⁷

Proto je tedy nutné podrobit obviněnou/obžalovanou gynekologické prohlídce. Tu provádí pouze gynekolog, který je nejvíce kvalifikován k tomu jednoznačně posoudit fyziologické změny v těle matky nastalé po proběhlém těhotenství a porodu.

¹⁷⁷ Autor neznámý. Náhradní matka není jen "děloha", ovlivní geny dítěte. In zena.centrum.cz. [online]. Vydáno dne 19.12.2013, dostupné z: <http://zena.centrum.cz/deti/tehotenstvi-a-miminko/clanek.phtml?id=795321> [citováno dne 20.3.2015]

6. Ukládání trestů

Poté, co soud bez důvodných pochyb shledá matku/pachatelku vinnou z trestného činu vraždy novorozence matkou, přichází další důležitý krok v podobě uložení trestní sankce. Účel trestního zákona je pak naplněn volbou vhodného (spravedlivého¹⁷⁸) trestu, který soud stanoví po pečlivé úvaze na základě příslušného zákonného ustanovení. V případě tohoto trestného činu zákon stanoví trest odnětí svobody v době trvání tří až osmi let.

K tomu, aby byl pachatelce vyměřen odpovídající trest, musí současně dojít nejen k naplnění principu zákonnosti, ale také principu individualizace. Soud je povinen zhodnotit nejen škodlivost činu pachatelky pro společnost, ale musí také zohlednit její poměry a možnost nápravy. V této souvislosti musím poznamenat, že osobní poměry pachatelky se zkoumají v době rozhodování o vině a trestu (jedná se např. o rodinné poměry pachatelky, její případné těhotenství, citovou fixaci na potomky, pokud nějaké má apod.) Oproti tomu společenská škodlivost (dříve nebezpečnost) se vztahuje k okamžiku spáchání trestného činu.¹⁷⁹

V této fázi trestního řízení se konečně uplatní další okolnosti, které stojí vedle zákonných znaků uvedených ve skutkové podstatě, ke kterým soud při svých úvahách o sankcionování přihlédne (například způsob provedení vraždy). Stejně jako mohou tyto skutečnosti pachatelce přitížit, tak ji mohou naopak i prospět. Po zhodnocení těchto dalších okolností se soud bude při vyměřování trestu odnětí svobody pohybovat buďto při horní nebo dolní hranici trestu odnětí svobody, kterou stanovil zákon.

Skutečnosti polehčující i přitěžující demonstrativně stanoví trestní řád. Jinak tedy bude vyměřen trest odnětí svobody za tento trestný čin spáchaný například devatenáctiletou matkou, která do té doby vedla řádný život, své dítě porodila potají např. na veřejných toaletách a usmrtila jej tak, že mu neposkytla náležitou poporodní péči a jinak v případě ženy závislé na drogách, která se téhož činu v minulosti již jednou dopustila a své dítě utloukla tupým předmětem. Ovšem nejenom okolnosti, jakými jsou nízký věk, řádný život a dřívější trestní bezúhonnost, označuje zákon za polehčující. Dále se jimi rozumí např. také nedostatek životních

¹⁷⁸ Ve smyslu každému co jeho jest.

¹⁷⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 435. ISBN 978-80-87576-64-9

zkušeností, nátlak ze strany třetí osoby, tíživé osobní a rodinné poměry, které si pachatel sám nezpůsobil, spolupráce s orgány činnými v trestním řízení apod.¹⁸⁰ Naopak za okolnosti přitěžující zákon považuje např. předchozí rozmysl, trýznivý způsob provedení trestného činu a předchozí odsouzení za stejný čin.¹⁸¹

Za přitěžující okolnost se v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou nebude považovat skutečnost uvedená v § 42 pís. h) trestního zákoníku - spáchání trestného činu ke škodě dítěte. Trestní zákoník totiž výslovně zakazuje užívat okolnost, která je zákonným znakem skutkové podstaty trestného činu jako obecnou přitěžující okolnost.¹⁸²

To samé platí i o polehčující okolnosti uvedené v § 41 pís. b) TZ., kterou je silné rozrušení. Privilegovaná skutková podstata TČ vraždy novorozeného dítěte matkou již jednu „polehčující okolnost“ obsahuje. Jedná se o rozrušení způsobené porodem. Musím zde zdůraznit, že tento stav nelze zaměňovat s obecně polehčujícími okolnostmi. Rozrušení způsobené porodem skutková podstata tohoto trestného činu obsahuje coby fakultativní zákonný znak a právě naplnění tohoto specifika zapříčiňuje jeho privilegovanost. Pokud bychom k tomuto rozrušení znovu přihlédli při určení trvání trestu odnětí svobody, jednalo by se o porušení principu dvojího přičítání.¹⁸³

Současně by bylo možné aplikovat ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku, pokud se soud domnívá, že by vzhledem k okolnostem a poměrům pachatele bylo pro matku nepřiměřené uložení trestu odnětí svobody tak, jak je stanoveno v zákoně.¹⁸⁴ Domnívám se, že takto by soud mohl postupovat u matek, které vedly řádný život, řádně se staraly o další potomky, měly dobré rodinné zázemí a novorozence zavraždily pod tíhou velmi komplikovaného a bolestivého porodu, který jejich mateřský pud absolutně oslabil, a za současného přispění nátlaku ze strany partnera.

Setkala jsme se s případem, kdy byl pachatelce podmíněně odložen výkon trestu odnětí svobody ve výši tří let na zkušební dobu pěti let a současně soud nad

¹⁸⁰ §41 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸¹ §42 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸² §39 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸³ JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 434. ISBN 978-80-87576-64-9

¹⁸⁴ §58 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

pachatelkou vyslovil dohled.¹⁸⁵ Dále jí uložil povinnost podrobit se vhodným programům psychologického poradenství.¹⁸⁶ Své rozhodnutí o trestu odůvodnil tím, že přihlédl k bezúhonnosti pachatelky, jejímu nepřímému úmyslu usmrtit novorozence, silnému rozrušení během porodu a způsobu usmrcení dítěte. Dále zohlednil fakt, že se po rozchodu se svým druhem, který byl jejímu vražednému jednání přítomen a nezachoval se nijak zodpovědně, sama stará o jejich tříletého syna. Velký vliv zde pak měly i osobnostní rysy pachatelky, které sama bez pomoci může ovlivnit jen velmi obtížně.¹⁸⁷

V této souvislosti připomínám, že lze podmíněně odložit pouze trest odnětí svobody nepřevyšující tři léta.¹⁸⁸ U vraždy novorozeného dítěte matkou se tedy musí jednat o trest odnětí svobody vyměřen při samé dolní hranici. Dále je nutné, aby matka splňovala další kritéria uvedená v § 81 odst. 1 trestního zákoníku. S přihlédnutím k její osobě a poměrům, dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu, musí soud dospět k závěru, že není třeba výkonu trestu, aby pachatelka žila řádným životem.

Současně s podmíněným odložením výkonu trestu odnětí svobody může soud vyslovit nad matkou dohled.¹⁸⁹ Tím se rozumí pravidelný osobní kontakt matky s úředníkem Probační a mediační služby za účelem její kontroly a poskytnutí pomoci při vedení řádného života.¹⁹⁰ V těchto případech je rovněž možné podle § 85 odst. 2 TZ uložit pachatelce přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, které jí dopomohou k vedení řádného života. Pro matky, jež byly shledány vinnými z vraždy novorozence, se mi z možných omezení a povinností jako účelná (a zároveň relevantní) jeví účast na vhodném programu sociálního výcviku a převýchovy, léčba závislosti na návykových látkách, účast na programu psychologického poradenství a zákaz požívání alkoholu a jiných návykových látek.¹⁹¹

U neonaticidy lze také zvážit uložení ochranného léčení. Jedná se o prostředek, který na jedné straně terapeuticky působí na pachatele trestného činu (nebo činu

¹⁸⁵ Podle § 81 odst. 1, § 84 a § 85 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸⁶ Podle § 48 odst. 4 pís. d) zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸⁷ Viz. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 56 T 9/2010, který však nenabyl právní moci a byl zrušen nálezem Ústavního soudu IV 787/13

¹⁸⁸ § 81 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸⁹ § 84 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁰ § 49 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹¹ § 48 odst. 4 pís. b), c), d), h) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

jinak trestného) a zároveň jej izoluje od společnosti. Obligatorně se k tomuto řešení přistupuje, pokud soud rozhodne o nepřičetnosti matky v době spáchání činu jinak trestného a zároveň existuje obava, že její pohyb na svobodě by mohl představovat nebezpečí.¹⁹²

V souvislosti s privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, kdy už samotná privilegovanost reflektuje nižší společenskou škodlivost, se mi nezdá pravděpodobné, že by soud matce uložil ochranné léčení, neboť nebezpečná ve světle tohoto trestného činu může být pouze novorozenci při jejím dalším porodu. Ovšem záleželo by na dalších úvahách soudu o její nebezpečnosti pro společnost s ohledem na možné spáchání jiných trestných činů. To samé by platilo v případech, kdy matka trpí duševní poruchou a její volný pohyb mezi lidmi by byl nebezpečný.¹⁹³

Pravděpodobně nejreálnější je podle mého situace, kdy matka zneužívající návykové látky spáchá trestný čin pod jejich vlivem nebo v souvislosti s jejich zneužíváním a následně jí soud uloží ochranné léčení¹⁹⁴, ať už samostatně, či vedle trestu odnětí svobody (nebo při podmíněném odkladu výkonu trestu odnětí svobody) formou ambulantního nebo i ústavního léčení.¹⁹⁵

¹⁹² § 99 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹³ § 99 odst. 2 pís. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁴ § 99 odst. 2, pís. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁹⁵ § 99 odst. 3, 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

7. Statistiky

Trestný čin kvalifikovaný jako vražda novorozeného dítěte matkou se naštěstí v praxi vyskytuje velmi zřídka. Z webových stránek ministerstva spravedlnosti jsme měla možnost zjistit, kolik pachatelek bylo za tento čin odsouzeno od roku 2002.¹⁹⁶

Až do roku 2005 není evidován jediný případ vraždy novorozence matkou. Stejně jako v roce 2006, tak i v roce 2007 byly dvě ženy odsouzeny za tento čin, přičemž ve dvou byly ženy nepodmíněně odsouzeny k trestu odnětí svobody a v dalších dvou byl uložen trest odnětí svobody podmíněný.

Roku 2008 naplnilo znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu jednání pouze jedné pachatelky a za své jednání byla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V následujícím roce nedošlo k žádnému odsouzení za tento čin.

V roce 2010 je evidován pouze jediný případ, přičemž pachatelce bylo 17 let. Jako sankce zde bylo uloženo podmíněné trestní opatření odnětí svobody.

Poslední dva případy vraždy novorozence matkou byly posouzeny soudem roku 2011, kde byl uložen podmíněný i nepodmíněný trest odnětí svobody.

V letech 2012 - 2013 nedošlo k žádnému odsouzení matky za vraždu novorozence podle § 142 trestního zákoníku a statistický přehled za rok 2014 zatím není k dispozici.

Mohu jenom doplnit, že všechny nepodmíněné tresty odnětí svobody nepřesahovaly pět let.

Výše uvedená čísla vypovídající o ojedinělém výskytu tohoto trestného činu však nemusí úplně přesně odrážet realitu. Více než u jiných trestných činů proti životu se zde setkáváme s problémem latence. Ve valné většině případů matky své těhotenství tají před okolím a zároveň i následný porod probíhá tajně. Nemusí tak existovat nikdo, kdo by oběť postrádal. Současně si ani lidé z blízkého i vzdáleného okolí nemusí povšimnout těhotenství pachatelky a následně se nepozastaví nad tím, že pachatelka nemá dítě u sebe. Zde ani samotný vražedný akt nemusí vzbudit ničí

¹⁹⁶ Ministerstvo spravedlnosti ČR: Ročenky MSp [online], dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?sessionId=fe099e1129c8c24f37ce04dada7d>

pozornost. Dítě se nebrání, po narození nemusí vydat ani hlásku a usmrtit jej není nikterak fyzicky náročné. Oproti dospělým obětem vražd je také velmi snadné zbavit se tělíčka dítěte ať už jeho spálením, či pohozením do popelnice. Z uvedeného je patrné, že tento čin tak unikne očím veřejnosti snadněji, než vraždy páchané na větších dětech či dospělých.

Dalším faktorem, který ovlivňuje statistiky, je dle mého názoru i fakt, že je velmi obtížné právně kvalifikovat neonaticidu jako skutkovou podstatu vraždy novorozeného dítěte. Především je velmi obtížné bez důvodných pochyb prokázat tak specifický duševní stav, jakým rozrušení způsobené porodem jistě je, zejména když se žena dostane do péče lékařů až s určitým časovým odstupem.

Již několikrát jsem v mé práci zmínila první případ vraždy novorozence matkou, který posuzoval Ústavní soud ČR. Měla jsme možnost podrobně tento spis prostudovat a v následujících řádcích bych právě na této kauze ráda ukázala, jak složitá je subsumpce vražedného jednání pod § 142 TZ.

7. 1. Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014

Obviněná K.K. se narodila jako dvojče sestry Jany, na kterou je od útlého věku silně citově vázána a se kterou v minulosti řešila všechny své problémy. K.K. získala výuční list v oboru prodavačka potravin a tuto práci následně také vykonávala. Právě v tomto zaměstnání se seznámila se svým současným partnerem M.K., s nímž obviněná žila ve společné domácnosti cca 6 let, tedy od roku 2004.

V prosinci 2004 podstoupila interrupci v devátém týdnu těhotenství kvůli nepříznivé finanční a bytové situaci a v neposlední řadě i z důvodu krátce trvajících vztahu se svým partnerem.

V srpnu roku 2007 porodila syna J.. O tomto těhotenství se K.K. dozvěděla zhruba měsíc před porodem, kdy se jí zpozdlila perioda a udělala si domácí těhotenský test, avšak lékaře poprvé navštívila až pět dní před porodem. Další dítě z finančních důvodů a nedostatečně velkého bytu už s partnerem neplánovali.

Obviněná byla se svým přítelem M.K. potřetí těhotná v roce 2009 a právě toto těhotenství a porod se staly předmětem pozdějšího vyšetřování. Po celou dobu třetího těhotenství pravidelně menstruovala, přibrala pouze 4 kilogramy, v průběhu

gravidity nosila stejné oblečení jako před otěhotněním. Stejně tak se u obviněné K.K. neprojeví nevolnosti ani žádné jiné komplikace, které často provází průběh těhotenství, a pohyby plodu, které jsou citelné především v pokročilé fázi gravidity, přičítala pohybům střev. K.K. tedy nic nevedlo k tomu, aby navštívila svého lékaře. Necelý měsíc před porodem však začala být nervózní a nespala, v důsledku čehož pojala tušení o možném těhotenství. K.K. se domnívala, že by mohla být zhruba v sedmém měsíci těhotenství. Nedokázala již ale vysvětlit, proč ani tentokrát nenavštívila gynekologa a proč se se svým podezřením nespěřila ani své sestře, tedy člověku, který jí byl nejbližší a který jí pomáhal řešit problémy.

Dne 9. 6. 2009 večer začala K.K. pociťovat nevolnost, následně se dostavily střevní potíže, a tak obviněná odcházela na toaletu v čím dál častějších intervalech. Zpočátku netušila, že se jedná o začínající porod. Mezi 2.00 a 3.00 hodinou ranní začala obviněná rodit nad záchodovou mísou. Jediná drobnější komplikace nastala při obtížnějším porodu hlavičky, kterou porodila na dvě zatlačení za současného tlaku rukou na břicho. Na poslední třetí zatlačení porodila zbytek těla chlapce.

Dítě, dle jejích slov, neplakalo ani se nehýbalo. K.K. s ním proto lehce zatřásla, avšak stav dítěte se nijak nezměnil. Ve své výpovědi uvedla, že chlapcova hlavička měla oproti zbytku těla fialovou barvu. Její přítel vstoupil do koupelny v okamžiku, kdy dítě držela v obou rukou nad toaletou. K.K. ho poprosila, aby donesl nůžky a přestříhl pupeční šňůru. Odmítla jeho nabídku na přivolání zdravotní záchranné služby. Partner obviněné přestříhl pupeční šňůru a odešel zpět do pokoje, kde spal jejich tříletý syn J.. Obviněná K.K. následně miminko zabalila do ručníku tak, že nohy a hlava nebyly tkaninou zakryty, přičemž neustále sledovala jeho obličej a položila jej na pračku vedle vany. Poté se šla osprchovat a z vany nepřestávala pozorovat dítě. Zde došlo k vyloučení placenty z jejího těla.

Chlapec stále nejevil žádné známky života. K.K. placentu vyhodila do odpadkového koše. Následně si šla lehnout k příteli a synovi do jejich společné postele. Partner obviněné v tu chvíli nespal, ale nemluvili spolu. Následkem vyčerpání z porodu K.K. usnula, avšak po chvíli se vzbudila a šla uklidit koupelnu od krve. Během úklidu si několikrát šla odpočinout.

Ráno se obviněná plně věnovala synovi J.. Tělíčko čerstvě narozeného chlapce se v tu dobu nacházelo pořád na pračce v koupelně. Nyní bylo již zcela zakryté

ručníkem kvůli staršímu synovi. Přítel obviněné se jí novu ptal, zda má přivolat lékaře, přičemž K.K. na jeho dotaz reagovala negativně s tím, že se cítí lépe jako po předchozím porodu. Odpoledne otec dítěte M.K. odešel do restaurace „posílit se“ alkoholem. Ve večerních hodinách se pak svěřil svému otci o tom, že jeho přítelkyně porodila mrtvé dítě. Ten okamžitě zavolal lékařskou pomoc z obav o zdraví synovy přítelkyně. Současně s lékařem záchranné služby a zdravotní sestrou na místo přijeli i policisté. Ti zdokumentovali místo činu a po prohlídce těla novorozence lékařem byla K.K. převezena do nemocnice k lékařskému vyšetření. Lékař i zdravotní sestra následně uvedli, že obviněná K.K. nejevila známky nijak extrémního rozrušení.

V případě bylo vypracováno několik znaleckých posudků. Znalec z oboru soudního lékařství jako pravděpodobnou příčinu smrti označil udušení při zakrytí obličejových otvorů tkaninou, což potvrdil i mikroskopický pitevní nález. Ovšem nebylo zcela jasně prokázáno, kolikrát se novorozenec nadechl a jestli vůbec. Současně uvedl, že neshledal žádné známky násilí na těle mrtvého novorozence. Dále bylo zjištěno, že v tomto konkrétním případě mohla novorozenci způsobit smrt i volně položená látka přes jeho obličej, neboť dle výpovědi matky bylo dítě po porodu pravděpodobně hypoxické (namodralá barva hlavičky). Bylo tedy patrně nutné provést oživovací pokusy nejen klasické poporodní ošetření (podvázání pupečníku, pročištění dýchacích cest).

Znalecký posudek z oboru porodnictví a gynekologie shledal porod popsany rodičkou jako standardní bez jakýchkoli anomálií, kde se nevyskytly žádné komplikace a její kroky jak při porodu (přestřihnoutí pupeční šňůry, snaha dítě držet, aby neupadl, třást s ním, aby se nadechlo), tak po něm (úklid, péče o staršího syna) se mu jevily jako racionální.

Znalec v oboru klinická psychologie zařadil osobnostní rysy K.K. do tzv. široké populační normy a současně ji charakterizoval jako osobnost nezodpovědnou s vyhubými tendencemi při řešení důležitých problémů.

Na základě uvedených skutečností soud prvního stupně dospěl k závěru, že jednání K.K. vykazuje znaky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Své rozhodnutí odůvodnil faktem, že vzhledem k osobnostním rysům pachatelky, nechtěnému těhotenství, o kterém začala tušit několik týdnů před porodem, a

porodu, který ji překvapil, mohlo být standardní porodní rozrušení vystupňováno až do takového extrému, jakým je rozrušení způsobené porodem. Velký vliv na její psychický stav v negativním slova smyslu mělo i chování jejího druha, který pouze přestříhl pupeční šňůru a nic víc neudělal. Rodička v něm neměla tolik potřebnou oporu. Podle názoru soudu byl novorozenec usmrčen v nepřímém úmyslu, jelikož vzhledem ke zkušenostem s předchozím porodem jí muselo být zřejmé, že při neposkytnutí poporodní péče může dítě zemřít. K.K. byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání tří let, přičemž zkušební doba byla stanovena na pět let. Současně jí bylo uloženo, aby se podrobila vhodným programům psychologického poradenství a zároveň nad ní soud vyslovil dohled. Soudem vyměřený trest reflektoval dosavadní bezúhonnost a fakt, že svůj čin spáchala v nepřímém úmyslu. Dále soud zohlednil její bezchybnou péči o tříletého syna, dobré předpoklady k nápravě a skutečnost, že tento čin v ní zanechal hlubokou ránu, která je pro K.K. trestem sama o sobě.

Proti tomuto rozhodnutí se obě strany odvolaly k Vrchnímu soudu v Praze. K.K. nesouhlasila s odsouzením za úmyslný trestný čin, jelikož dle jejích výpovědí nejednala úmyslně ani nepřímě. Vyměřený trest však přijala. Státní zástupce naopak nesouhlasil s kvalifikováním činu podle privilegované skutkové podstaty a namítal, že se jednalo o vraždu spáchanou na dítěti mladším 15 let podle § 219 odst. 2 pís. e) trestního zákoníku účinného v době spáchání trestného činu (zákon č. 140/1961 Sb.).

Odvolací soud přistoupil k doplnění dokazování opětovným výslechem K.K., která nevedla žádné nové skutečnosti. Vrchní soud při svém hodnocení důkazů většinou dospěl ke srovnatelným závěrům jako krajský soud. Pouze v zásadním bodě, jakým je posouzení extrémního rozrušení matky při porodu, ke shodě nedošlo. Dle názoru odvolacího soudu vykládal krajský soud pojem rozrušení způsobené porodem příliš extenzivně. Posudek porodníka vyloučil jakékoli komplikace, které by z porodu udělaly nestandardní záležitost. Hladký průběh těhotenství a existence rodinných problémů či neshod s partnerem také nebyly prokázány. Žádné skutečnosti tedy nemohly rodiče přivodit výjimečný stupeň rozrušení.

Na základě těchto závěrů vrchní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu z podnětu odvolání státní zástupkyně v neprospěch obžalované. Obžalovaná K.K. byla následně uznána vinnou z téhož jednání, které však bylo kvalifikováno jako

trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb. účinného v době jejího spáchání. K tíži K.K. však nebyla přičtena kvalifikační okolnost spočívající ve spáchání vraždy na dítěti mladším 15 let, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby. Bylo tomu z důvodu, že k ní lze přihlídnout jen tehdy, pokud zvyšuje stupeň nebezpečnosti daného činu pro společnost. A tento fakt zde nebyl vrchním soudem shledán. Obžalovaná byla odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání deseti let.

Dovolání K.K. proti rozhodnutí odvolacího soudu, které směřovalo jak do výroku o vině, tak do výroku o výši trestu bylo Nejvyšším soudem ČR odmítnuto. Dovolatelka argumentovala nesprávným právním posouzením věci, avšak NS ČR konstatoval, že soudy při hodnocení důkazů postupovaly správně a nijak neporušily zásadu volného hodnocení důkazů.

Nakonec se K.K. obrátila na Ústavní soud a domáhala se zrušení všech předchozích rozhodnutí v dané věci. Ve své ústavní stížnosti uvedla, že bylo porušeno její právo na spravedlivý proces tím, že soudy při svých úvahách porušily především zásadu in dubio pro reo. Znalecké posudky byly nejednoznačné a ze znaleckého posudku z oboru soudního lékařství přesně nevyplývalo, jakým způsobem došlo k úmrtí dítěte.

Ústavní soud po prostudování spisu dospěl k názoru, že ústavní stížnost je důvodná. Dle jeho názoru dovodily soudy úmysl matky nepřímo, především z toho, že K.K. své těhotenství tajila, nepřipravovala se na porod ani na adopci a po porodu odmítla lékařskou pomoc. Dostatečně však nereflektovaly její sklony odkládat řešení problémů na pozdější dobu. Toto spolu se skutečností, že K.K. na sobě nepozorovala známky těhotenství a těsně před porodem se domnívala, že do porodu zbývají zhruba dva měsíce, dle Ústavního soudu mohlo také znamenat, že špatně vyhodnotila situaci a načasovala návštěvu gynekologa na později.

Dále bylo shledáno nedostatečné prokázání způsobu, kterým novorozenec zemřel. Ze znaleckého posudku nepochybně vyplývalo, že příčinou smrti bylo intenzivní dušení vysvětlené jako několikaminutová nemožnost nádechu. Nebylo však jednoznačně řečeno, jak k udušení došlo. Mohlo jít o jednání matky, ale také o nedbale položenou tkaninu přes dýchací otvory, či prostou absenci poporodní péče. Tím pádem zde nebyla řádně objasněna ani objektivní stránka trestného činu.

Ústavní soud dospěl k závěru, že soudy, které v dané věci rozhodovaly, pochybily tím, že porušily zásadu *in dubio pro reo* a princip presumpce neviny. Tím bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces garantované Listinou. Z toho důvodu zrušil rozhodnutí jak krajského, tak vrchního soudu a také usnesení nejvyššího soudu.

8. Závěr

Ve své práci jsem uvažovala nad problémy souvisejícími se skutkovou podstatou trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a snažila jsme se nastínit nejrůznější přístupy k této problematice. Před analýzou jednotlivých znaků tohoto trestného činu, hned v úvodu mé práce velmi stručně popisují historický vývoj jeho právní regulace od roku 1852.

Oproti současné legislativní úpravě rozlišoval říšský trestní zákon děti na manželské a nemanželské, kdy usmrcení manželského dítěte jeho matkou bylo mnohem přísněji sankcionováno. Následující trestní kodex z roku 1950 již toto rozlišování neobsahoval a důsledkem toho došlo ke sjednocení délky trestu odnětí svobody. V průběhu několika dekád se délka trestu odnětí svobody zkracovala až do současné podoby, kdy jeho dolní hranice činí tři roky a horní osm let.

Dále jsem se věnovala určení počátku trestněprávní ochrany lidského života, který jsem po zvážení mnoha odborných názorů z trestněprávního oboru za současného uvážení medicínských poznatků připsala první době porodní (nástupu pravidelných děložních kontrakcí). Dle mého názoru, tedy již plod od počátku porodu má být považován za novorozence a disponovat stejným právem na ochranu života jako člověk.

Stěžejní část mé práce tvoří analýza privilegované skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Volbu neobvyklého pořadí, ve kterém uvádím jednotlivé znaky skutkové podstaty, zapříčinila potřeba srozumitelnosti. Pouze takto jsem mohla postupně objasňovat některé termíny a tyto již vysvětlené pojmy zakomponovat do následných pasáží, ve kterých jsem pojednávala o dalších znacích skutkové podstaty.

Po prostudování literatury, judikatury a především odborných článků jsme dospěla k závěru, že k tomu, aby bylo na předmětné jednání nahlíženo jako na TČ VNDM, je nezbytné splnit následující kritéria. Usmrtit novorozence může pouze jeho matka, která je probíhajícím komplikovaným porodem extrémně rozrušena, přičemž může tak učinit pouze v době od nástupu pravidelných děložních kontrakcí do jejího psychického zklidnění. Vraždu pak může vykonat jenom na novorozeném dítěti, které buďto po narození projevilo známky života nebo u kterého byla prokázána schopnost mimoděložního života, pokud nelze známky života jednoznačně určit.

Největším problémem pro mě bylo představit si reálný obrázek rodiček rozrušených porodem ve smyslu § 142 TZ. Zkoumala jsem jejich životní podmínky již od těhotenství. Na základě relativně velkého množství případů neonaticidy jsem se snažila popsat skutečnosti, které vedou matky k usmrcení svých dětí a které mají značný vliv na jejich duševní stav při porodu a bezprostředně po něm. Ve většině případů ženy přistoupily k takto zoufalému činu pod tíhou životní situace. Tím především míním poruchové rodinné a partnerské vztahy, kdy byly matky vystaveny nátlaku ze strany rodiny či partnera, aby se dítěte zbavily, a další tíživé okolnosti. Mohu ale shrnout, že ve všech případech rodičky postrádaly jakékoli zázemí či oporu od svých blízkých v tak zásadním životním momentu, kterým je zrození dítěte, přičemž takovéto strádání většinou zažívaly již v průběhu těhotenství.

Ovšem výše uvedené faktory nemohou rozrušit rodičku tak extrémně samy o sobě, abychom její duševní stav nazvali rozrušení způsobené porodem. Z judikátů i odborných článků jednoznačně vyplynulo, že tyto psychicky náročné okolnosti mohou pouze negativně ovlivnit rozrušení rodičky, které musí mít původ ve fyziologických procesech odehrávajících se v těle matky při porodu. Jedná se tedy především o dlouhotrvající, komplikované porody, při kterých dojde ke značné ztrátě krve a extrémně silné porodní bolesti, které jsou způsobilé přivodit matce tak neobyčejné rozrušení.

V této souvislosti jsem se pak musela vypořádat s problémem, který vyvstal při prokazování tohoto specifického rozrušení. Mnohaletá soudní praxe v České republice hovoří tak, že jediný, kdo je kvalifikovaný k podání nejpřesnější zprávy o tomto duševním rozpoložení matky, je znalec z oboru porodnictví. Dle mého názoru, je ale účelnější současně zohlednit stanovisko psychiatra, neboť se pořád jedná o posouzení psychického stavu rodičky.

Věnovala jsem se však i jiným důkazním prostředkům, které jsou relevantní při prokazování naplnění ostatních znaků skutkové podstaty, přičemž největší pozornost jsem soustředila na dokazování způsobilosti předmětu útoku - tedy na novorozené dítě schopné žít mimo tělo matčino.

Následně jsem rozsahově menší pasáž věnovala ukládání trestů za tento trestný čin a statistikám. Jak vyplynulo ze statistik, od roku 2002 do konce roku 2013 bylo za tento trestný čin odsouzeno pouze devět pachatelů. Důvodem tak nízkého čísla je jistě problém latence, kdy tento trestný čin unikne očím veřejnosti snadněji, než případy klasických vražd či zabití. Velmi ojedinělý výskyt tohoto trestného činu jsem pak současně přisoudila faktu, že je velmi obtížné subsumovat neonaticidu pod privilegovanou skutkovou podstatu TČ podle § 142 TZ.

Při studiu pramenů právní úpravy, odborných článků, literatury a judikatury jsem dospěla k závěru, že strohé ustanovení § 142 trestního zákoníku lze v praxi velmi obtížně interpretovat. Příčinou toho je skutečnost, že zákonodárce použil při formulaci skutkové podstaty tohoto trestného činu velmi diskutabilní termíny, kterými jsou především *novorozené dítě* a *doba při porodu*.

Stran počátku trestněprávní ochrany lidského života se domnívám, že by mělo dojít k legislativní změně přímo v § 142 TZ v tom směru, že bude jasně uvedeno, od kterého okamžiku je život člověka chráněn. Před přijetím zákona o zdravotních službách bylo relativně snadné odkázat přímo v § 142 TZ na vyhlášku č.11/1988 Sb., která obsahovala jak definici porodu a novorozence, tak definici potratu a plodu. Vzhledem k účinnosti ZZSPP, který předmětnou vyhlášku zrušil a takovéto podrobné definice postrádá, nezbyvá než doufat, že v nejbližší době zákonodárce vymezí hranice, ve kterých lidský život požívá plné právní ochrany, ať už novelizací současných předpisů, či vydáním nového zákona či prováděcího předpisu. Do té doby je nezbytné užívat co nejširšího výkladu jak pojmu novorozenec tak slov při porodu, aby byla zajištěna co nejširší ochrana dítěte.

Souhlasím však s obecnou formulací pojmu rozrušení způsobené porodem, neboť jeho konkretizace v zákoně by mohla vést k tomu, že by se předmětné ustanovení stalo zbytečně kazuistickým.

Závěrem mohu konstatovat, že po desetiletí téměř neměnné ustanovení upravující vraždu novorozeného dítěte matkou vykazuje potřebu revizí. Tak by se mohl reflektovat nejen lékařský pokrok a nové poznatky medicíny, ale především by mohlo dojít k odstranění interpretačních rozporů na poli českého trestního práva.

9. Resumé

In my diploma thesis I have focused on the newborn being murdered by the mother. The fact that the mother kills her baby during childbirth or immediately after giving birth, despite the strong emotional bond, is incomprehensible. However, the fact that for this desperate act it is possible to impose a lighter sentence in comparison to a sentence imposed on common murderers, is even less comprehensible. Before analysing the features of this criminal act that justify such a mild consequence, I concisely describe the historical development of this legal regulation in the introduction.

This criminal act was already included in the Criminal Code of 1852. The greatest difference in comparison to the current legislative regulation is the distinction of children as legitimate and illegitimate. If the mother killed a legitimate child, a stricter punishment was imposed on her. Over the years such a distinction was abolished, due to which the length of imprisonment has become unified.

In the other chapter I deal with the beginning of the criminal law protection of human life. During the study of different documents, law and literature I have come to the conclusion that a human being is protected by the criminal law already from the first birth moment, that is from the moment when the mother feels regular labor pains, which are the beginning of unavoidable process of childbirth. To qualify this act as a newborn murder by the mother, it is not necessary for the baby to leave the mother's body and be separated. The mother can commit this crime on a child that is leaving her body and still is in the uterus.

In the next part of my thesis I focus on the most important and the most debatable aspects of this crime. The object of the attack may be, in such a case, only a newborn baby. The term 'newborn' stands for a baby that breathes or shows other signs of life after the childbirth. If the baby is killed, even still in the mother's body or if it is impossible to prove other life signs, it is necessary for the baby to be able to live outside the uterus. This ability is determined according to the weight, stage of pregnancy in which it was born or according to its length. Therefore it has to weigh more than 500 g or the length must be more than 25 cm, or it has to be born after the end of the 22nd week of pregnancy.

Only the baby's mother can commit this crime. She can murder the baby by both her active and passive behaviour, when she does not provide the care needed after the birth. At the same time, her behaviour has to be intended. Moreover, it is necessary to prove the mother's specific psychological state that is invoked by the childbirth. That is labelled in the law as 'distress caused by childbirth'. In practice this is the result of a complicated childbirth that has taken many hours, and the woman in labor went through extreme pains. Usually there is a huge blood loss too. Her mental state should be assessed by both, an obstetrician and a psychiatrist.

A murder of a new born baby by the mother can be committed only during the birth or immediately after – that is from the first moment of birth pains until after the childbirth, when her distress has calmed down.

In the final part of my thesis I dealt with the punishments it is possible to impose for this crime, and especially with statistical data. That shows that in practice, the courts find the mother guilty of murdering her newborn very rarely. In the last twelve years only 7 mothers were sentenced for this crime. One of the reasons of such a rare occurrence may be a difficult interpretation of terms included in the Act and that characterise this crime.

I believe that legal regulation of this crime, that did not almost change in the past decades, now demands serious revision.

10. Seznam použitých zdrojů

Knižní literatura

1. ČECH, Evžen, HÁJEK, Zdeněk, MARŠÁL, Karel, SRP, Bedřich a kol. Porodnictví. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 978-80-247-1303-8
2. HOLÁ, Lenka; Mediace v teorii a praxi. Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3134-6
3. CHMELÍK, Jan a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-820-8
4. JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena; Mezníky českých právních dějin. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu zákonu. Praha: C. H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-038-9
5. JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-64-9
6. JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-44-1
7. KLÍMA, Karel a kol.; Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-8689-8-44-X
8. KOBILKOVÁ, J., et al. Základy gynekologie a porodnictví. 1. vydání. Praha : Galén, 2005.
9. KOUCKÝ, Michal; SMÍŠEK, Jan a kolektiv. Spontánní předčasný porod. Praha: Maxdorf s.r.o., 2014. ISBN 879-80-7345-416-6
10. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2
11. KVAPILOVÁ, Helena. Soudní lékařství pro právníky. 1. vyd. Aleš Čeněk, 1999. ISBN 80-902627-3-2
12. KVAPILOVÁ, Helena; DOGOŠI, Michal. Soudní lékařství pro právníky a policisty. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8.
13. KUČHTA, Josef a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8
14. NOVOTNÝ, František a kol. Trestní právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-083-3

15. NOVOTNÝ, Oto; VOKOUN, Rudolf; ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0
16. SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír; Trestní kodexy, 1. díl- hmotněprávní předpisy. KEY Publishing s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7418-131-3
17. ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. BECK, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
18. ŠTEFAN, Jiří, HLADÍK, Jiří; Soudní lékařství a jeho moderní trendy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3594-8
19. TESAŘ, Jaromír; Vražda dítěte ze soudně lékařského i kriminalistického stanoviska. Separát z knihovny pro kriminalitu, čís. 1, ročník 1954
20. TESAŘ, Jaromír; Základy soudního lékařství pro právníky. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968
21. TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roma, POLICAR, Radek; Medicínské právo. 1. vyd. Praha: H. C. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8
22. ZWINGER, Antonín et al.; Porodnictví. Praha: Galén, 2004. ISBN 80-7262-257-9

Odborné články

1. CÍSAŘOVA, Dagmar; Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). Trestní právo. 1998, č. 5
2. DOLENSKÝ, Adolf; Momentum partus. Trestní právo. 1998, č. 3
3. GŘIVNA, Tomáš; Privilegované skutkové podstaty de lege lata a de lege ferenda. Trestní právo. 2003, č. 6
4. HÁJEK, Michal; Několik poznámek k případu VO proti Francii. Časopis pro právní vědu. 2010, č. 2
5. KUČERA, Jiří; Motivace vražd novorozeneých dětí matkami. Trestní právo. 2003, č. 7-8
6. KUČERA, Jiří; Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeneého dítěte matkou. Trestněprávní revue. 2003, č. 5
7. KUČERA, Jiří; Způsob páchaní v případech vražd novorozeneých dětí matkami. Zdravotnictví a právo. 2003, č. 7

8. MITLÖHNER, Miroslav; Čas jako významná právní skutečnost. Bulletin advokacie. 2000, č. 4
9. MITLÖHNER, Miroslav; Vražda novorozeného dítěte matkou- kazuistika. Zdravotnictví a právo. 2003, č.11
10. MITLÖHNER, Miroslav, REŽŇÁKOVÁ, Martina; K vymezení objektu trestných činů proti životu. Trestní právo. 1997, č. 12
11. TICHÝ, Lukáš; Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Trestní právo. 2006, č. 7-8
12. UZEL, Radim; Porod a začátek života. Trestní právo. 1999, č. 4
13. KÜHN, Zdeněk; K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. Trestní právo. 1998, č. 10

Soudní rozhodnutí

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34
2. Rozhodnutí Krajského soudu Brně ze dne 11.3.1953 8 To 13/53
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974 sp. zn. 7 To 45/73
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 1986, sp. zn. 1 Ntd 246/86
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4.6.2008 sp. zn. 8 Tdo 118/2008
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25.4.2012 sp. zn. 3 Tdo 367/2012
7. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 56 T 9/2010
8. Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. IV.ÚS 787/13 ze dne 9. 6. 2014
9. R. v Lewis (Jacqueline Eunice); (1989) 11 Crim. App. R. (S.) 577; [1990] Crim. L.R. 348

Právní předpisy

1. Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích
2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
5. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
6. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

7. Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů
8. Zákon č. 218/2003 Sb, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
9. a o změně některých zákonů
10. Zákon č. 89/2012 Sb, občanský zákoník
11. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a svobod
12. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
13. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
14. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
15. Sdělení ČSÚ 426/2012 Sb., o aktualizaci Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10)
16. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví Československé socialistické republiky č. 11/1988, o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky

Internetové zdroje

1. <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>
https://books.google.cz/books?id=rAzZRFYgwBsC&pg=PA14&lpg=PA14&dq=smlouva+o+hlavu+sm%C3%AD%C5%99en%C3%AD+ve+st%C5%99edov%C4%9Bku&source=bl&ots=seJzPBMVxD&sig=RSO2GPpLNMWyEYfGWjqIQnc6qVg&hl=cs&sa=X&ei=_p8FVer7NoLkUaHrgdgE&ved=0CFEQ6AEwCQ#v=onepage&q=smlouva%20o%20hlavu%20sm%C3%AD%C5%99en%C3%AD%20ve%20st%C5%99edov%C4%9Bku&f=false
2. http://svobodas.cz/data/zakony/trestni_zakonik_a_duvodova_zprava.pdf
Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestnímu zákoníku
3. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf
4. <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
5. <http://caselaw.findlaw.com/tx-court-of-appeals/1050305.html>

6. http://ostrava.idnes.cz/zena-porodila-dite-do-rifli-pak-ho-pohodila-do-travy-na-soudu-mlci-phz-/ostrava-zpravy.aspx?c=A141029_102608_ostrava-zpravy_jog
7. <http://www.babybox.cz/?p=statistiky>
8. http://zpravy.idnes.cz/matka-zavrazidla-novorozene-dite-dl1-/krimi.aspx?c=A130829_112114_budejovice-zpravy_khr
9. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/179305-za-zabiti-novorozenete-dostala-matka-16-let/>
10. http://praha.idnes.cz/matka-zabila-novorozene-dite-dostala-sestnact-let-fs1-/praha-zpravy.aspx?c=A140828_085455_praha-zpravy_bur
11. <http://login.westlaw.co.uk.ergo.glam.ac.uk/maf/wluk/app/document?&srguid=ia744cc630000014c48404e600feff53f&docguid=I55ABD400E42811DA8FC2A0F0355337E9&hitguid=I55ABD400E42811DA8FC2A0F0355337E9&rank=10&spos=10&epos=10&td=24&crumb-action=append&context=22&resolvein=true>
12. <http://zena.centrum.cz/deti/tehotenstvi-a-miminko/clanek.phtml?id=795321>
13. <http://www.uzis.cz/zpravy/aktualizace-mkn-10-platnosti-od-1-ledna-2013>
14. <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=fe099e1129c8c24f37ce04dada7d>
15. http://www.cps.gov.uk/legal/s_to_u/sentencing_manual/infanticide/
16. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1>
17. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/section/57>